

ชุมชนบ้านอุมดา เป็นชุมชนที่มีประชากรทั้งหมดเป็นชนเผ่าปกาเกอะญอ เชื้อสายโปรว์ ทั้งชุมชนจึงทำให้มี วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง และมีการถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับ

การเกิด ซึ่งมีการทำคลอดกันเอง โดยสามีจะเป็นผู้ทำคลอดให้กับภรรยา หรือผู้ที่มีความชำนาญในการทำคลอดของชุมชน เมื่อมีเด็กเกิดใหม่จะต้องตัดสายสะดือเอาไปไว้ที่ต้นไม้ ในป่าบริเวณที่ชุมชนได้กำหนดไว้ และจะต้องรอให้เด็กเกิดครบ ๓ วัน จึงจะมีการตั้งชื่อให้ โดยมีความเชื่อว่าหากเด็กเกิดอายุครบ ๓ วันแล้ว ก็จะมีอายุอยู่ต่อไปได้โดยไม่อันตรายใดๆ

การตาย จะมีการตั้งศพเพื่อประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ โดยมีการตกแต่งศพผู้ตายด้วยเสื้อผ้า และของใช้อย่างสวยงาม ในช่วงที่ตั้งศพประกอบพิธีกรรม จะมีการร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายและหญิง ซึ่งจะมีเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน และหลังจากมีการตาย บ้านหลังที่มีคนตายจะต้องรื้อออกและสร้างใหม่

การแต่งงาน จะมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชนเผ่า มีการฉลองรื่นเริง เช่นเดียวกับงานมงคลทั่วไป โดยก่อนการแต่งงานของหนุ่มสาวปกาเกอะญอ ฝ่ายสาวจะต้องเตรียมทอเสื้อผ้าและย้อมไหมไว้ให้ฝ่ายชาย ซึ่งฝ่ายชายก็ต้องเตรียมจักสานตะกร้าหรือของใช้ที่จำเป็นให้ฝ่ายหญิง และทั้งสองฝ่ายจะต้องมีการเตรียมเลี้ยงหมูไว้เพื่อประกอบพิธีด้วย

การแต่งกาย ชุมชนบ้านอุมดา เป็นชุมชนปกาเกอะญอที่ยังมีการแต่งกายโดยชุดประจำเผ่าที่สวยงามของตนเอง โดยฝ่ายชายจะสวมกางเกงที่มีลักษณะคล้ายกางเกงสะดอของชนพื้นเมืองภาคเหนือ และสวมเสื้อทอสีแดง ซึ่งมีลักษณะเป็นผ้าทอ ๒ ชั้น เย็บติดกัน มีแขนและคอในตัว สำหรับผู้หญิง หากเป็นหญิงสาวที่ยังมิได้แต่งงาน จะสวมเสื้อทอสีขาวยาวคลุมถึงเท้า มีการตกแต่งลวดลายที่แตกต่างจากปกาเกอะญอ ที่มีเชื้อสายสกอ

นอกจากนี้ยังมี วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ ที่มีความผูกพันเกี่ยวข้องกับ การดำรงชีวิตของผู้คนปกาเกอะญอในชุมชนแม่หลุยหลวงอีกมากมาย เช่น ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพอาการเจ็บป่วย การจัดการทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

๔.๔.๑๐) ด้านการปกครอง

ชุมชนบ้านอุมดา มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำที่เป็นทางการ ดูแลปกครองสมาชิกของชุมชน และมีผู้ธรรมชาติ หรือผู้นำทางความเชื่อ เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมของชุมชน

๔.๔.๑๑) ด้านความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน

ชุมชนบ้านอุมดา เป็นชุมชนที่มีการก่อตั้งมาเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนาน ประกอบกับการมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าที่ถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด และอยู่ในพื้นที่ที่ค่อนข้างห่างไกล ยังมีลักษณะของสังคมชนบท สมาชิกในชุมชนมีความเกี่ยวข้องเป็นระบบเครือญาติกันเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างผสมกลมกลืน

๔.๔.๑๒) ระเบียบปฏิบัติ ข้อตกลงของชุมชน

ระเบียบปฏิบัติ หรือข้อตกลงของชุมชนบ้านอุมดา โดยส่วนใหญ่แล้วจะถือปฏิบัติตามกฎระเบียบทั่วไป และจะมีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและความเชื่อของชนเผ่า เช่นเดียวกับชนเผ่าปกากะญอในชุมชนอื่นๆ ซึ่งหากมีการประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม จะถือว่าเป็นการผิดผี ต้องมีการลงโทษตามประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

๔.๔.๑๓) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ที่ดิน ชุมชนบ้านอุมดา มีการแบ่งที่ดินออกเป็น ๔ ส่วน คือ

๑. พื้นที่อยู่อาศัย ใช้เป็นบริเวณที่ปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตั้งอยู่บริเวณที่ราบเล็กๆ บนไหล่เขา ซึ่งเนื้อที่ประมาณ ๕๐ ไร่

๒. พื้นที่ทำกิน อยู่ในบริเวณรอบๆชุมชน ซึ่งแต่ละครอบครัวมีพื้นที่ทำกินที่เพียงพอ ต่อการทำไร่หมุนเวียน เพื่อปลูกข้าวไร่ไว้บริโภคในครัวเรือน โดยในแต่ละครอบครัวจะมีพื้นที่สำหรับทำไร่หมุนเวียนประมาณ ๓ - ๕ แปลงๆละประมาณ ๑๐ - ๑๕ ไร่

๓. พื้นที่ป่าชุมชน อยู่ในบริเวณรอบๆชุมชน เป็นพื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ ประเภทพืชผักต่างๆ รวมถึงเป็นแหล่งไม้ใช้สอย ที่มีความจำเป็นในการปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และทำเครื่องใช้ที่จำเป็น ของชุมชนอีกด้วย

๔. พื้นที่ป่าอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ป่าที่ชุมชนร่วมกันดูแลอนุรักษ์ไว้เป็นป่าต้นน้ำ และช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ ความสมดุลย์ทางธรรมชาติ ที่เรียกว่า ผุยถู หรือ ดอยปุย โดยจะไม่มีผู้ใดเข้าไปบุกรุกแผ้วถางทำไร่ หรือตัดไม้มาใช้ประโยชน์ใดๆ

แหล่งน้ำ เนื่องจากชุมชนบ้านอุมดา เป็นชุมชนที่อยู่ท่ามกลางพื้นที่ป่า ที่ยังคงสภาพที่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีลำธารที่ไหลจากภูเขาบริเวณดอยปุยลงสู่ชุมชน สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี

ป่าไม้ ถือเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน ซึ่งป่าไม้ในบริเวณชุมชนบ้านอุมดา มีลักษณะเป็นทั้งป่าผลัดใบและป่าไม่ผลัดใบ พันธุ์ไม้ที่ขึ้นในป่าบริเวณนี้ ได้แก่ ไม้สัก ไม้ไผ่ ไม้แดง ไม้ติ่ง ไม้ก่อ ฯลฯ

๔.๔.๑๔) ด้านการประกอบอาชีพ / เศรษฐกิจชุมชน

อาชีพ ชุมชนบ้านอุมดา มีการประกอบอาชีพทำไร่ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก และมีการเลี้ยงสัตว์ประเภท หมู ไก่ วัวและควาย เป็นส่วนใหญ่

ผลผลิต ชุมชนบ้านอุมดา มีผลผลิตที่สำคัญ คือ ข้าว ซึ่งเป็นการไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และมีผลผลิตที่เป็นพริกบ้างเล็กน้อย

การตลาด เนื่องจากชุมชนบ้านอุมดา ยังเป็นชุมชนที่มีการผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ในเรื่องของ การตลาด หากจะมีการซื้อขายผลผลิตกันบ้าง ก็จะนำมาขายที่ตัวอำเภอ หรือบางครั้งก็จะมีพ่อค้า เข้าไปรับซื้อที่ชุมชน

๔.๔.๑๔) สภาพปัญหาของชุมชน

๑. ปัญหาเด็กและเยาวชนบางส่วน ยังขาดโอกาสในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองให้เท่าทันต่อกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

๒. ปัญหาเส้นทางคมนาคม ที่ใช้ติดต่อกับสังคมภายนอก ไม่สะดวกในช่วงฤดูฝน ในกรณีที่เกิดเหตุจำเป็น ในช่วงฤดูฝน

๓. ปัญหาการไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน

๔. ปัญหาการหลงใหลของกระแสวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากสังคมเมือง อันทำให้กลุ่มเด็ก และเยาวชนเกิดค่านิยม และทัศนคติที่เบี่ยงเบน

๕. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน อันเนื่องมาจากผลกระทบของ พ.ร.บ.ป่าชุมชน

๔.๕. ชุมชนบ้านแม่เอกลาน

๔.๕.๑) ประวัติศาสตร์ชุมชน

ชุมชนบ้านแม่เอกลาน มีการก่อตั้งเป็นชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่า ๙๐ ปี โดยได้แยกออกมาจากชุมชนบ้านแม่เอกลัด หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่คะตวน อำเภอสบเมย เนื่องจากมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ในการทำไร่มีจำนวนลดน้อยลง ไม่เพียงพอต่อการทำไร่ จำเป็นต้องมีการขยายพื้นที่ ซึ่งอยู่ห่างออกไปจากชุมชน ไม่สะดวกในการเดินทางไปทำไร่ จึงได้มีการแยกออกมาอยู่ในบริเวณเดียวกับพื้นที่ที่ใช้ทำไร่

๔.๕.๒) ที่ตั้ง อาณาเขต

ชุมชนบ้านแม่เอกลาน ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่คะตวน อำเภอสบเมย โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านอุมดาเหนือ หมู่ที่ ๘ ตำบลแม่คะตวน อำเภอสบเมย

ทิศใต้ ติดต่อกับ เขตพื้นที่ป่าสงวน และลำน้ำแม่วิด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านแม่เอกลัด หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่คะตวน อำเภอสบเมย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ พื้นที่ป่าชุมชนบ้านอุมดาใต้ หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่คะตวน อำเภอสบเมย

๔.๕.๓) ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ชุมชนบ้านแม่อกกลาน มีลักษณะโดยทั่วไปเป็นพื้นที่สูง อยู่กลางหุบเขาสูงชันสลับซับซ้อน ยังคงสภาพที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ไม้นานาชนิด โดยเฉพาะในบริเวณที่เป็นอนุรักษ์หรือป่าต้นน้ำของชุมชน ที่อยู่ในหุบเขารอบๆบริเวณชุมชน

๔.๕.๔) ประชากร

ชุมชนบ้านแม่อกกลาน เป็นชุมชนที่เป็นชนเผ่าปกากะญอ เชื้อสายโปรว หรือที่เรียกตัวเองว่า โพล่ง ซึ่งมีความหมายว่า มนุษย์ ชุมชนบ้านแม่อกกลานมีจำนวนครอบครัวรวม ๒๖ ครอบครัว ประชากรทั้งสิ้น ๑๓๖ คน ชาย ๖๕ คน หญิง ๗๑ คน

๔.๕.๕) ลักษณะการตั้งบ้านเรือน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนบ้านแม่อกกลาน มีการปลูกสร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชนบริเวณไหล่เขาสูงชัน แวดล้อมด้วยภูเขาสูงใหญ่สลับซับซ้อน ปลูกสร้างบ้านเรือนแบบง่ายๆ โดยมีการใช้ทั้งวัสดุที่มีอยู่ภายในท้องถิ่น ประสาท ไม้ไผ่ ใบตองตึง หญ้าคา และไม้สัก บ้างเป็นบางส่วน การปลูกสร้างบ้านเรือนของชุมชนบ้านแม่อกกลาน มีลักษณะที่ยังไม่ค่อยถาวรนัก

๔.๕.๖) เส้นทางคมนาคม การติดต่อกับสังคมภายนอก

ชุมชนบ้านแม่อกกลาน ยังไม่มีเส้นทางสำหรับคมนาคมติดต่อกับสังคม ชุมชนภายนอก ต้องเดินทางด้วยการเดินเท้าจาก ชุมชนบ้านอุมดาใต้ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่คะตวน อำเภอสบเมย ข้ามสันเขาที่สูงชันมากไปถึงชุมชนบ้านแม่อกกลาน โดยใช้ระยะเวลาในการเดินเท้าประมาณ ๒ ชั่วโมง ระยะทางประมาณ ๔ กิโลเมตร

๔.๕.๗) ด้านการศึกษา

ชุมชนบ้านแม่อกกลาน มีการเปิดเป็นห้องเรียนพิเศษ ซึ่งเป็นห้องเรียนสาขาของโรงเรียนชุมชนบ้านอุมดา เปิดดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน ตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๕๓ โดยมีการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ปัจจุบันมีถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

๔.๕.๘) ด้านสาธารณสุข

ชุมชนบ้านแม่อกกลาน เป็นชุมชนที่ยังไม่มีสถานบริการทางด้านสาธารณสุข แต่จะมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ขึ้นไปให้บริการ แนะนำดูแล ตรวจรักษาสุขภาพในเบื้องต้น แต่หากมีอาการเจ็บป่วย ที่ไม่สามารถดูแลรักษาได้ ผู้ป่วยจะต้องเดินทางไปใช้บริการที่โรงพยาบาลประจำอำเภอสบเมย

๔.๕.๙) วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา

ชุมชนบ้านแม่ออกหลาน เป็นชุมชนที่มีประชากรทั้งหมดเป็นชนเผ่าปกาเกอะญอ เชื้อสายโปรว้ ทั้งชุมชน จึงทำให้มี วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง และมีการถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับ

การเกิด ซึ่งมีการทำคลอดกันเอง โดยสามีจะเป็นผู้ทำคลอดให้กับภรรยา หรือผู้ที่มีความชำนาญในการทำคลอดของชุมชน เมื่อมีเด็กเกิดใหม่จะต้องตัดสายสะดือเอาไปไว้ที่ต้นไม้ ในป่าบริเวณที่ชุมชนได้กำหนดไว้ และจะต้องรอให้เด็กเกิดครบ ๓ วัน จึงจะมีการตั้งชื่อให้ โดยมีความเชื่อว่าหากเด็กเกิดอายุครบ ๓ วันแล้ว ก็จะมีอายุอยู่ต่อไปได้โดยไม่มีอันตรายใดๆ

การตาย จะมีการตั้งศพเพื่อประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ โดยมีการตกแต่งศพผู้ตายด้วยเสื้อผ้า และของใช้อย่างสวยงาม ในช่วงที่ตั้งศพประกอบพิธีกรรม จะมีการร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายและหญิง ซึ่งจะมีเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน และหลังจากมีการตาย บ้านหลังที่มีคนตายจะต้องรื้อออกและสร้างใหม่

การแต่งงาน จะมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชนเผ่า มีการฉลองรื่นเริงเหมือนกับงานมงคลทั่วไป โดยก่อนการแต่งงานของหนุ่มสาวปกาเกอะญอ ฝ่ายสาวจะต้องเตรียมทอเสื้อผ้าและย้อมไหมไว้ให้ฝ่ายชาย ซึ่งฝ่ายชายก็ต้องเตรียมจักสานตะกร้าหรือของใช้ที่จำเป็นให้ฝ่ายหญิง และทั้งสองฝ่ายจะต้องมีการเตรียมเลี้ยงหมูไว้เพื่อประกอบพิธีด้วย

การแต่งกาย ชุมชนบ้านแม่ออกหลาน เป็นชุมชนปกาเกอะญอที่ยังมีการแต่งกายโดยชุดประจำเผ่าที่สวยงามของตนเอง โดยฝ่ายชายจะสวมกางเกงที่มีลักษณะคล้ายกางเกงสะดอของชนพื้นเมืองภาคเหนือ และสวมเสื้อทอสีแดง ซึ่งมีลักษณะเป็นผ้าทอ ๒ ชั้น เย็บติดกัน มีแขนและคอในตัว สำหรับผู้หญิง หากเป็นหญิงสาวที่ยังมิได้แต่งงาน จะสวมเสื้อทอสีขาวยาวคลุมถึงเท้า มีการตกแต่งลวดลายที่แตกต่างจากปกาเกอะญอ ที่มีเชื้อสายสกอ

นอกจากนี้ก็ยังมี วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ ที่มีความผูกพันเกี่ยวข้องกับ การดำรงชีวิตของผู้คนปกาเกอะญอในชุมชนแม่หลยหลวงอีกมากมาย เช่น ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพอาการเจ็บป่วย การจัดการทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

๔.๔.๑๐) ด้านการปกครอง

ชุมชนบ้านแม่ออกหลาน เป็นชุมชนที่บ้านบริวารของบ้านแม่ออกใต้ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่คะตวน อำเภอสบเมย มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำที่เป็นทางการ ดูแลปกครองสมาชิกของชุมชน และมีผู้ธรรมชาติ หรือผู้นำทางความเชื่อ เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมของชุมชน

๔.๕.๑๑) ด้านความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน

ชุมชนบ้านแม่อกลาน เป็นชุมชนที่มีการก่อตั้งมาเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนาน และประกอบกับการมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าที่ถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดและอยู่ในพื้นที่ที่ค่อนข้างห่างไกล ยังมีลักษณะของสังคมชนบท สมาชิกในชุมชนมีความเกี่ยวข้องเป็นระบบเครือญาติกันเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างผสมกลมกลืน

๔.๕.๑๒) ระเบียบปฏิบัติ ข้อตกลงของชุมชน

ระเบียบปฏิบัติ หรือข้อตกลงของชุมชนบ้านแม่อกลาน โดยส่วนใหญ่แล้วจะถือปฏิบัติตามกฎระเบียบทั่วไป และจะมีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและความเชื่อของชนเผ่า เช่นเดียวกับชนเผ่าปกากะญอในชุมชนอื่นๆ ซึ่งหากมีการประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม จะถือว่าเป็นการผิดผี ต้องมีการลงโทษตามประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

๔.๕.๑๓) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ที่ดิน ชุมชนบ้านแม่อกลาน มีการแบ่งที่ดินออกเป็น ๔ ส่วน คือ

๑. พื้นที่อยู่อาศัย ใช้เป็นบริเวณที่ปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตั้งอยู่บริเวณไหล่เขาสูงชัน ซึ่งเนื้อที่ประมาณ ๓๐ ไร่

๒. พื้นที่ทำกิน อยู่ในบริเวณรอบๆชุมชน ซึ่งแต่ละครอบครัวมีพื้นที่ทำกินที่เพียงพอ ต่อการทำไร่หมุนเวียน เพื่อปลูกข้าวไร่ไว้บริโภคในครัวเรือน โดยในแต่ละครอบครัวจะมีพื้นที่สำหรับทำไร่หมุนเวียนประมาณ ๕ - ๗ แปลงๆละประมาณ ๑๐ - ๒๐ ไร่

๓. พื้นที่ป่าชุมชน อยู่ในบริเวณทางด้านทิศใต้ของชุมชน เป็นพื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ ประเภทพืชผักต่างๆ รวมถึงเป็นแหล่งไม้ใช้สอย ที่มีความจำเป็นในการปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และทำเครื่องใช้ที่จำเป็น ของชุมชนอีกด้วย

๔. พื้นที่ป่าอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ป่าที่ชุมชนร่วมกันดูแลอนุรักษ์ไว้เป็นป่าต้นน้ำ และช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ ความสมดุลทางธรรมชาติ โดยจะไม่มีผู้ใดเข้าไปบุกรุกแผ้วถางทำไร่ หรือตัดไม้มาใช้ประโยชน์ใดๆ

แหล่งน้ำ เนื่องจากชุมชนบ้านแม่อกลาน เป็นชุมชนที่อยู่ท่ามกลางพื้นที่ป่า ที่ยังคงสภาพที่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีลำธารที่ไหลจากภูเขาสูงสู่ชุมชน ถึง ๓ ด้าน สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี

ป่าไม้ ถือเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน ซึ่งป่าไม้ในบริเวณชุมชนบ้าน

แม่เอกลาน มีลักษณะเป็นทั้งป่าผลัดใบและป่าไม่ผลัดใบ พันธุ์ไม้ที่ขึ้นในป่าบริเวณนี้ ได้แก่ ไม้สัก ไม้ไผ่ ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้ก่อ ฯลฯ

๔.๕.๑๕) ด้านการประกอบอาชีพ / เศรษฐกิจชุมชน

อาชีพ ชุมชนบ้านแม่เอกลาน มีการประกอบอาชีพทำไร่ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก และมีการเลี้ยงสัตว์ประเภท หมู ไก่ และควาย เป็นส่วนใหญ่

ผลผลิต ชุมชนบ้านแม่เอกลาน มีผลผลิตที่สำคัญ คือ ข้าว ซึ่งเป็นการไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และมีผลผลิตที่เป็นพริกบ้างเล็กน้อย

การตลาด เนื่องจากชุมชนบ้านแม่เอกลาน ยังเป็นชุมชนที่มีการผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ในเรื่องของการตลาด หากจะมีการซื้อขายผลผลิตกันบ้าง ก็จะนำมาขายที่ตัวอำเภอ หรือที่ชุมชนบ้านอุมดาได้

๔.๕.๑๕) สภาพปัญหาของชุมชน

๑. ปัญหาเด็กและเยาวชนบางส่วน ยังขาดโอกาสในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองให้เท่าทันต่อกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

๒. ปัญหาไม่มีเส้นทางคมนาคม ที่ใช้ติดต่อกับสังคมภายนอก ไม่สะดวกในการเดินทาง ในกรณีที่เกิดเหตุจำเป็น

๓. ปัญหาการไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน

๔. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน อันเนื่องมาจากผลกระทบของ พ.ร.บ.ป่าชุมชน

บทที่ ๕

การศึกษาสภาพปัญหา และภูมิปัญญาของชุมชน

เป็นผลจากการดำเนินงานช่วงที่ 1 ในการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการ มี ประเด็น เนื้อหา ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนี้ คือ

๑.การสรุปถอดบทเรียน ประสบการณ์การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน กรณีบ้านแม่อกกลาน / บ้านท่าเรือ

ได้สรุปถอดบทเรียน ประสบการณ์การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ กรณีบ้านแม่อกกลาน/ บ้านท่าเรือว่าได้อะไรไปบ้าง เด็กและเยาวชนรวมถึงชุมชนและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆได้รับอะไรบ้าง

ซึ่งทำให้ได้ข้อมูล ดังนี้ คือ

๑.๑) กรณี กลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านแม่อกกลาน

๑.๑.๑) กิจกรรม วิธีการ ขั้นตอน ที่ดำเนินการ ได้แก่

กิจกรรมการเรียนรู้พื้นฐานภาษาไทย

โดยมีการสอนให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้ฝึกพูด อ่าน และเขียนภาษาไทย แต่เนื่องจากในช่วงแรกๆ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่บ้านแม่อกกลานไม่เคยเรียนหนังสือมาก่อน ซึ่งนอกจากจะไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้แล้ว เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถพูดภาษาไทยได้อีกด้วย ดังนั้น วิธีการที่จะสอนให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้ภาษาไทยให้เข้าใจได้ จึงต้องเริ่มจากการฝึกพูดเป็นคำหรือเป็นประโยคสั้นๆ เช่น กิน นอน นั่ง ยืน เดิน หรือพ่อไปไร่ แม่ตำข้าว พี่ทอผ้า น้องร้องไห้ เป็นต้น โดยต้องมีการแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาปกาเกอะญอ และแปลจากภาษาปกาเกอะญอเป็นภาษาไทย ซึ่งในช่วงที่ยังมีการฝึกพูดนั้น จะให้เด็กและเยาวชนได้ฝึกเขียนพยัญชนะ และสระควบคู่ไปด้วย และเมื่อมีการฝึกพูดได้บ้างพอสมควร จึงนำคำหรือประโยคที่ฝึกพูดนั้น มาฝึกเขียน และอ่าน

โดยในการจัดกิจกรรมเพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้ฝึกพูด อ่าน และเขียนภาษาไทย ได้มีการนำเอาสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมาเป็นเนื้อหาในการฝึก เช่น อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย สัตว์เลี้ยงภายในชุมชน สภาพแวดล้อม กิจกรรม เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้การรักษาความสะอาดเพื่อสุขภาพ

โดยเริ่มจากการพูดคุย อธิบาย ให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใจเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด ซึ่งในระยะแรกๆ ไม่สามารถทำให้กลุ่มเด็กเกิดความเข้าใจได้ว่า ทำไมจะต้องรักษาความสะอาด การอธิบายว่าความสกปรกเป็นแหล่งที่สะสมเชื้อโรค เด็กจะตั้งคำถามว่าเชื้อโรคตัวเป็นอย่างไร ซึ่งได้มีการพยายามหาวิธีการที่จะสื่อ หรืออธิบายให้เด็กเข้าใจ โดยการทดลองชวนเด็กๆ นำเอาเสื้อผ้าที่สวมใส่แล้ว และมีคราบสกปรกติดอยู่ไปซักให้สะอาด และนำกลับมาเปรียบเทียบกับเสื้อผ้าที่สวมใส่แล้วและมีคราบสกปรกติดอยู่โดยไม่ได้ซักออก และลองให้เด็กเลือกระหว่างเสื้อผ้า ๒ ตัว เด็กจะเลือกเสื้อผ้าตัวที่ซักสะอาด เมื่อถามเหตุผล เด็กก็จะบอกว่าเสื้อผ้าตัวที่ซักสะอาดสวยกว่าเสื้อผ้าตัวที่ไม่ได้ซัก หรืออาจเป็นการชวนเด็กไปอาบน้ำ กวาดบ้าน เช็ดถูบ้าน ซึ่งเด็กจะเริ่มมองเห็นความแตกต่าง และเริ่มเข้าใจว่าความสะอาดกับความสกปรกดีหรือไม่ดีอย่างไร และจึงค่อยพยายามอธิบายเชื่อมโยงไปสู่เรื่องความสะอาดและความสกปรก ว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของเรอย่างไร ซึ่งสิ่งที่ทำให้เด็กๆ เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนก็คือ จากการที่เด็กเคยเป็นโรคผิวหนัง ผื่นคัน เป็นแผลพุพอง แต่หลังจากที่เด็กมีการอาบน้ำทุกวัน ซักเสื้อผ้าให้สะอาด ก็ไม่มีใครเป็นโรสดังกล่าวอีก และจากการชี้ให้เห็นกรณีตัวอย่างเบื้องต้นนี้ ก็เริ่มทำให้สามารถใช้เป็นเหตุผลอธิบายกรณีอื่นๆต่อไปได้ด้วย

การเรียนรู้การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น

โดยมีการพูดคุยชักชวนกลุ่มเด็กๆ ร่วมกันทำกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ภายในชุมชน เช่น การร่วมกันซ่อมแซมอาคารเอนกประสงค์ของชุมชน การช่วยกันปรับพื้นที่ทำสนามกีฬา ฯ และการไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเด็กๆ ในชุมชนอื่น เช่น การไปร่วมเข้าค่าย การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

๑.๑.๒) ผลกระทบที่เกิดขึ้น

◆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเด็กและเยาวชน ทำให้...

- ทำให้เด็กและเยาวชน สามารถฟัง พูด อ่านและเขียนหนังสือภาษาไทยได้
- ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักรักษาความสะอาดมากขึ้น
- ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักดูแลสุขภาพมากขึ้น อาการเจ็บป่วย ด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ และโรคผิวหนังลดน้อยลง
- ทำให้เด็กและเยาวชน ได้มีการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เกิดพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

◆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ทำให้...

- ทำให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวในการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุตรหลานของตนเอง ได้รับการ

- ทำให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น การร่วมกันสร้างอาคารชั่วคราว เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้มีสถานที่ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย
- ทำให้ชุมชนกล้าที่จะร่วมกันเสนอความต้องการของตนเอง โดยการร่วมกันเสนอขอให้มีการเปิดโรงเรียนในชุมชน

◆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ทำให้...

ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเป็นคณะครูในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมชน ซึ่งยังไม่ได้เกิดผลกระทบที่ชัดเจนมากนัก จะมีบ้างก็คือในด้านของการเข้าร่วมกิจกรรมในบางครั้ง

๑.๑.๓) บทเรียน ประสพการณ์ ที่ได้คือ

- ◆ บทเรียนในการแก้ไขปัญหา หรือสถานการณ์เฉพาะหน้า เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์
- ◆ บทเรียนในการปรับกระบวนการ วิธีการ ในการดำเนินงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

เช่นกรณี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พื้นฐานภาษาไทย หรือกิจกรรมการเรียนรู้การรักษาความสะอาดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

๑.๒) กรณี กลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านท่าเรือ

๑.๒.๑) กิจกรรม วิธีการ ขั้นตอน ที่ดำเนินการ ได้แก่

กิจกรรมการเรียนรู้พื้นฐานภาษาไทย

ภาพที่ 2

เด็กเยาวชน
ปกากะญอ
บ้านท่าเรือ
เรียนรู้ภาษา

โดยมีการสอนให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้ฝึกพูด อ่าน และเขียนภาษาไทย ซึ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนที่บ้านท่าเรือโดยส่วนใหญ่ ก็ไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้เช่นกัน แต่สามารถพูดภาษาไทยได้บ้างเล็กน้อย ดังนั้น วิธีการที่จะสอนให้กลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้ภาษาไทยให้เข้าใจได้

จึงต้องใช้วิธีการที่ไม่ต่างจากบ้านแม่อกลานเท่าใดนัก ก็คือการเริ่มจากการฝึกพูดเป็นคำ หรือเป็นประโยคสั้นๆ ง่ายๆ เช่น กิน นอน นั่ง ยืน เดิน หรือพ่อไปไร่ แม่เลี้ยงหมู น่องร้องไห้ เป็นต้น โดยมีการแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาปกเกะญอ และแปลจากภาษาปกเกะญอเป็นภาษาไทยอยู่บ้าง ในกรณีของการสอนเด็กเล็ก ซึ่งในช่วงที่ยังมีการฝึกพูดนั้น จะให้เด็กและเยาวชนได้ฝึกเขียนพยัญชนะ และสระควบคู่ไปด้วย และเมื่อมีการฝึกพูดได้บ้างพอสมควร จึงนำคำหรือประโยคที่ฝึกพูดนั้น มาฝึกเขียน และอ่าน

โดยในการจัดกิจกรรมเพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้ฝึกพูด อ่าน และเขียนภาษาไทย ได้มีการนำเอาสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมาเป็นเนื้อหาในการฝึก เช่น อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย สัตว์เลี้ยงภายในชุมชน สภาพแวดล้อม กิจกรรม เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตประจำ

การเรียนรู้การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น

มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับบ้านแม่อกลาน คือการชักชวนกลุ่มเด็กๆ ให้ร่วมกันทำกิจกรรมเล็กๆ น้อยภายในชุมชน เช่น การร่วมกันซ่อมแซมอาคารเอนกประสงค์ของชุมชน การร่วมกันพัฒนาทำความสะอาดภายในบริเวณชุมชน การร่วมดูแลรับผิดชอบระบบประปาของชุมชน โดยการหมุนเวียนกันไปล้างทำความสะอาดบริเวณที่อ่างพักน้ำ และการไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเด็กๆ ในชุมชนอื่น เช่น การไปร่วมเข้าค่าย การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

การเรียนรู้เกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่แบบพอเพียง พึ่งตนเอง โดยได้มีการร่วมกันปลูกพืชผักปลอดสารพิษไว้บริโภคกันเอง และการเลี้ยงสัตว์ ประบาท ไก่ และเป็ด เป็นต้น

๑.๒.๒) ผลกระทบที่เกิดขึ้น

◆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเด็กและเยาวชน ทำให้...

- ทำให้เด็กและเยาวชน สามารถฟัง พูด อ่านและเขียนหนังสือภาษาไทยได้
- ทำให้เด็กและเยาวชน ได้มีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันมากขึ้น

- ทำให้เด็กและเยาวชน มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานต่างๆ มากขึ้น

◆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ทำให้...

- ทำให้ชุมชนเกิดการตื่นตัว ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุตรหลานของตนเองได้รับการศึกษา และเนื่องจากในชุมชนบ้านท่าเรือไม่มีโรงเรียน กลุ่มเด็กที่โตพอที่จะดูแลรับผิดชอบตัวเองได้ บิดามารดาจะส่ง ให้เข้าเรียนที่โรงเรียนบ้านแม่เงา

- ทำให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น การร่วมกันสร้างอาคารชั่วคราว เพื่อให้กลุ่มเยาวชนและบุตรหลานเล็กๆ ที่ยังไม่สามารถไปเรียนในโรงเรียนนอกชุมชนได้ มีสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ภาษาไทยภายในชุมชน

◆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ทำให้...

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ของชุมชนบ้านท่าเรือ นั้น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลสบเมย และศูนย์พัฒนาเครือข่ายเด็กและชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่อยู่ในพื้นที่ โดยได้มีความพยายามที่จะเข้าไปช่วยเหลือในด้านการศึกษาและในกรณีเรื่องการลงสถานะบุคคล เนื่องจากกลุ่มเด็กและเยาวชนที่บ้านท่าเรือส่วนใหญ่ ยังไม่ได้รับการลงสถานะบุคคลหรือสัญชาติ

๑.๒.๓) บทเรียน ประสพการณ์ ที่ได้คือ

◆ บทเรียนในการแก้ไขปัญหา หรือสถานการณ์เฉพาะหน้า เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์

◆ บทเรียนในการปรับกระบวนการ วิธีการ ในการดำเนินงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น กรณีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พื้นฐานภาษาไทย หรือกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตที่พึ่งตนเอง

๒. การพัฒนาศักยภาพทีมงานวิจัย

เพื่อเตรียมความพร้อมทีมงานวิจัย ทั้งในระดับที่ปฏิบัติการภายในชุมชน และระดับที่ปฏิบัติการภายในเครือข่ายชุมชน

๒.๑) กิจกรรมที่ดำเนินการ

◆ กิจกรรม

โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการกิจ / บทบาท และหน้าที่ของทีมงานวิจัย

◆ กลุ่มเป้าหมายหลัก

ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่ในชุมชนพื้นที่งานวิจัย

๒.๒) วิธีการ ขั้นตอน ที่ดำเนินการ ได้แก่

◆ ชี้แจงทำความเข้าใจเบื้องต้น เกี่ยวกับกระบวนการวิจัย

โดยใช้วิธีการอธิบาย พูดคุย

◆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมต่อกระบวนการวิจัย โดยใช้วิธีการพูดให้กันฟัง ซึ่งสามารถรวบรวมความคิดเห็นได้ดังนี้ คือ

- จะช่วยเก็บข้อมูล (ช่วยถาม ช่วยแปลภาษา ช่วยบอก ช่วยเล่าให้ฟัง)
- จะช่วยเขียน (เขียนบันทึกข้อมูล เขียนคำพูดแสดงความคิดเห็นของเพื่อน หรือพ่อแม่ ที่เขียนหนังสือไม่ได้ ในเวลาที่พูดคุยกัน)
- จะช่วยพาเข้าไปในชุมชน (พื้นที่งานวิจัยบางชุมชนต้องเดินทางโดยการเดินเท้าเข้าไป จำเป็นต้องมีเพื่อนร่วมเดินทาง)
- จะช่วยงานในชุมชน (ช่วยจัดเตรียม ดูแล สิ่งที่ต้องใช้การทำกิจกรรมในชุมชน เช่น อาจเป็นเรื่องสถานที่ น้ำ อาหาร วัสดุอุปกรณ์ที่ทำได้ในชุมชน)

◆ ชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันถึงวิธีการเก็บข้อมูลแบบง่ายๆ และมีข้อเสนอว่าทีมวิจัยที่อยู่ในชุมชนจะเป็นผู้ช่วยพูดคุย สอบถาม กับชุมชน หรือสังเกตไว้ หากใครพอจะเขียนได้บ้างก็เขียนเท่าที่เขียนได้ แต่ถ้าเขียนไม่ได้ นักวิจัยจะต้องลงไปช่วยกันบันทึกเก็บรวบรวม

◆ กิจกรรมการทดลองฝึกการเก็บข้อมูลแบบง่ายๆ

โดยการให้ทีมวิจัยจับคู่กัน และลองพูดคุย สอบถามข้อมูลของคู่ตัวเองและนำข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยสนทนนั้น ออกมาคุยแลกเปลี่ยนให้กับเพื่อนคนอื่นๆ ฟัง

โดยการแบ่งกลุ่มให้ทีมวิจัย ลองไปช่วยกันสังเกตต้นไม้ในบริเวณใกล้ๆ มากลุ่มละ ๑ ชนิด และลองนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตนั้น ออกมาพูดคุยแลกเปลี่ยนให้กับเพื่อนคนอื่นๆ ฟัง

๒.๓) ผลกระทบที่เกิดขึ้น

◆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเด็กและเยาวชน ทำให้...

เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนปกติ ภาวะปกติ ซึ่งมีทักษะในการพูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ค่อนข้างน้อย บางคนก็อ่าน และเขียนไม่ได้เลย ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ทีมวิจัยส่วนใหญ่ไม่สามารถช่วยในเรื่องของการเขียนได้ แต่ก็สามารถมีส่วนร่วมอื่นๆ ในกระบวนการวิจัย ดังที่กล่าวข้างต้นได้แต่ทีมวิจัยส่วนใหญ่ ก็เกิดความกระตือรือร้นในการที่จะพัฒนาตัวเอง มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้มากขึ้น

๓. สรุปวิเคราะห์ภูมิปัญญาดั้งเดิม และกระบวนการที่มีส่วนในการเสริมศักยภาพแก่ชุมชน

เพื่อสรุปวิเคราะห์ภูมิปัญญาดั้งเดิม และกระบวนการที่มีส่วน ในการเสริมศักยภาพแก่ชุมชน ปกาเกอญอ ให้สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

๓.๑) กิจกรรมที่ดำเนินการ

◆ กิจกรรม

การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการ โดยการเปิดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับ เรื่องราว และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีส่วนในการเสริมศักยภาพแก่ชุมชนปกาเกอญอ ให้สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

และการใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยการร่วมพูดคุยสนทนา สอบถาม ในลักษณะกลุ่มย่อย ที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันภายในชุมชน เกี่ยวกับประเด็นกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนในการเสริมศักยภาพแก่ชุมชนปกาเกอญอ ให้สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

๓.๒) วิธีการ ขั้นตอน ที่ดำเนินการ ได้แก่

◆ **ชี้แจงทำความเข้าใจเบื้องต้น** เกี่ยวกับการสรุปวิเคราะห์ภูมิปัญญาดั้งเดิม และกระบวนการ ที่มีส่วนในการเสริมศักยภาพแก่ชุมชนปกาเกอญอ ให้สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

โดยใช้วิธีการอธิบาย พูดคุย

๓.๓) ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ทำให้ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีส่วนในการเสริมศักยภาพแก่ชุมชนปกาเกอญอ ให้สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน ได้แก่

๓.๒.๑) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม

ชุมชนปกาเกอญอ มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นประเภทต่างๆ ตามลักษณะของการใช้ประโยชน์ โดยมีรูปแบบวิธีการจัดการตามวิถีชีวิต และความเชื่อของชนเผ่า ที่ได้ถูกหล่อหลอมสั่งสม ให้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา อันได้แก่

พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งถือเป็นพื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้อยู่ในชุมชน โดยมีกฎระเบียบที่เป็นข้อห้าม ข้อตกลงร่วมกันของชุมชน ซึ่งห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไปบุกรุกแผ้วถางทำลาย โดยมีความเชื่อว่าหากผู้ใดฝ่าฝืนเข้าไปบุกรุกจะเป็นการผิดผี จะทำให้ผีขุนน้ำขุนห้วยโกรธ และจะลงโทษทำให้ฝนไม่ตก น้ำห้วยจะแห้ง หากมีการละเมิดเข้าไปบุกรุก จะต้องมีการเลี้ยงผี ทำพิธีขอขมาโทษ

พื้นที่ป่าใช้สอย เป็นพื้นที่ป่าที่ชุมชนได้มีการกำหนดไว้ เพื่อให้เป็นพื้นที่ที่สามารถเข้าไปตัดไม้มาใช้ประโยชน์ได้ เช่น เพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และทำของใช้ที่จำเป็นประเภทเครื่องจักสานต่างๆ

พื้นที่ป่าช้า เป็นพื้นที่ป่าที่ชุมชนได้มีการกำหนดไว้ เพื่อเป็นบริเวณสำหรับฝังศพของสมาชิกในชุมชน ซึ่งจะไม่มีการเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ป่าบริเวณนี้ และในแต่ละชุมชนจะมีการกำหนดพื้นที่เฉพาะของตนเอง

พื้นที่ป่าสะดือ เป็นพื้นที่ป่าที่ชุมชนได้มีการกำหนดไว้ เพื่อเป็นบริเวณสำหรับนำสะดือของเด็กที่เกิดใหม่ ไปเก็บไว้ที่ต้นไม้ โดยมีความเชื่อว่า ต้นไม้จะเป็นสถานที่ ที่ช่วยดูแลรักษาชีวิตของเจ้าของสะดือให้มีชีวิตเจริญเติบโต และแข็งแรงเหมือนต้นไม้ ซึ่งจะไม่มีการเข้าไปตัดต้นไม้ในบริเวณนี้

พื้นที่ทำกิน เป็นพื้นที่ป่าที่ชุมชนได้มีการกำหนดไว้ เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับทำไร่หมุนเวียน โดยชนเผ่าปกากะญอ ทั้งที่มีเชื้อสายโปรและสกอ จะมีวิธีการทำไร่หมุนเวียนที่เหมือนกันคือ ในแต่ละครอบครัว จะแบ่งพื้นที่ออกเป็นประมาณ ๕ - ๗ แปลงๆละประมาณ ๑๐ - ๒๐ ไร่ ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และจำนวนสมาชิกของแต่ละชุมชน โดยจะมีการหมุนเวียนปลูกข้าว ปีละ ๑ แปลง และปล่อยให้ว่างให้ดินได้ฟื้นคืนสภาพที่สมบูรณ์ จนครบรอบก็จะกลับมาเริ่มต้นที่แปลงแรกอีกครั้ง

พื้นที่อยู่อาศัย เป็นพื้นที่ที่ชุมชนได้กำหนดไว้เป็นบริเวณสำหรับปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ของสมาชิกในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณที่เป็นจุดกึ่งกลาง ที่แวดล้อมด้วยพื้นที่ทำกิน

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นบริเวณพื้นที่ที่ชุมชนให้ความเคารพสักการะ โดยมีความเชื่อว่าเป็นสถานที่สถิตย์ของเจ้าป่า เจ้าเขา ที่ดูแลปกป้องคุ้มครองชุมชน ให้มีวิถีชีวิตที่มีความสุข เช่น พื้นที่ป่าบริเวณที่เรียกว่า ผุ่ยคู หรือดอยปุย บริเวณชุมชนบ้านอุมดา

ภาพที่ 3

เด็กเยวชน
ปกากะญอ
เรียนรู้อรรถชาติ
จากน้ำตก
ในพื้นที่ป่า

๓.๒.๒) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการปกครอง

ชุมชนปกากะญอ เป็นชุมชนที่มีผู้นำธรรมชาติ หรือผู้นำทางความเชื่อ ซึ่งเรียกว่า อีไซ่ หรือ อีไซ่ หรืออาจเรียกว่า แก้วผี เป็นผู้ปกครองดูแลวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในชุมชนโดยมีกรอบของวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อต่างๆ ที่เปรียบเสมือนเป็นกรอบกฎหมายของชุมชน ที่บ่ง

บอกให้ผู้คนได้รับรู้ว่า อะไรคือสิ่งที่ควร หรือไม่ควรประพฤติปฏิบัติ ซึ่งทุกคนจะให้ความเคารพเชื่อฟัง และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

๓.๒.๓) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ / การวางแผนการผลิตและการเก็บเกี่ยว ผลผลิตไว้เพื่อบริโภค

ชุมชนปากเกอะญอ มีอาชีพทำไร่หมุนเวียนปลูกข้าว เป็นอาชีพหลัก โดยก่อนที่จะมีการแผ้วถางพื้นที่ทำไร่ จะต้องมีการให้ผู้นำ หรือกำนัน เป็นผู้กำหนดวันที่จะแผ้วถาง และจะต้องมีการประกอบพิธีขอต่อเจ้าที่เจ้าดิน เมื่อทำการแผ้วถางและทิ้งไว้จนพร้อมที่จะเผาได้ ก็จะต้องให้ผู้นำเป็นผู้กำหนดวันเผา จนกระทั่งถึงขั้นตอนของการปลูก และช่วงการเจริญเติบโตของข้าวไร่ ชุมชนปากเกอะญอจะต้องมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเป็นขั้นเป็นตอน เพราะปากเกอะญอมีความเชื่อว่า สถานที่ทุกที่ สิ่งของทุกสิ่ง ล้วนมีเจ้าของ ดังนั้น เมื่อจะทำอะไรก็จะต้องมีการบอกกล่าว มีการขอ ด้วยจิตใจที่นอบน้อมอ่อนโยน

นอกจากการทำไร่ปลูกข้าวเป็นพืชหลักแล้ว ชุมชนปากเกอะญอ ยังเป็นชุมชนที่มีการวางแผนการผลิตและการเก็บเกี่ยวผลผลิตไว้เพื่อบริโภคที่มีความเรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน แต่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน อันจะเห็นได้จากวิถีการผลิตต่างๆ คือ มีการปลูกพืชผักชนิดต่างๆ ผสมผสานไว้ในไร่ข้าวด้วย เช่น ผักกาด ผักชี ผักไผ่ ผักเผ็ด ผักอีหลิน ฟักทอง ฟักเขียว แตงกวา ถั่ว มะเขือ เผือก มัน ข้าวโพด ฯลฯ ซึ่งมีการเก็บเมล็ดพันธุ์จากพันธุ์พืชประจำท้องถิ่นของตนเอง โดยจะมีวิธีการเก็บรักษาที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับประเภทของพันธุ์พืช เช่น การเก็บรักษาพันธุ์พืชที่ใช้เมล็ดปลูก อาทิ ฟักทอง ฟักเขียว แตงกวา ผักกาด ฯลฯ มักจะแยกเมล็ดออกมาตากแดดให้แห้ง และห่อเก็บไว้ในบริเวณเหนือเตาไฟ หากเป็นประเภท ถั่ว หรือข้าวโพด มักจะแขวนไว้ให้แห้งทั้งฝัก ที่บริเวณเหนือเตาไฟ หรือหากเป็นพืชประเภทใช้หัวปลูก เช่น มันต่างๆ จะมีการนำเนื้อไปประกอบอาหาร และเก็บเฉพาะบริเวณที่จะแตกหน่อใหม่ไว้ปลูกในปีต่อไป โดยใช้ซี่เก้าหาบริเวณที่ถูกตัดออกไปเพื่อไม่ให้เน่าเสีย

ภาพที่ 4

เด็กเยาวชน
ปากเกอะญอ
เรียนรู้วิถีชีวิต
ในไร่หมุนเวียน

การวางแผนการผลิตและการเก็บเกี่ยวผลผลิตไว้เพื่อบริโภค ชุมชนปกากะญอมีการวางแผนการผลิตและการเก็บเกี่ยวผลผลิตไว้เพื่อบริโภค ตามอายุการเก็บรักษาพืชผล ดังนี้ คือ

- ➔ ช่วงฤดูฝน พืชผักประเภท ผักกาด ผักชี ผักอีหลิน ผักเผ็ด มะเขือ ถั่ว และข้าวโพด
- ➔ ช่วงฤดูหนาว พืชผักประเภท แตงกวาใหญ่ ฟักทอง และฟักเขียว
- ➔ ช่วงฤดูแล้ง พืชผักประเภทหัว เช่น เผือก และมันประเภทต่างๆ

๓.๒.๔) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการดูแลรักษาอาการเจ็บป่วย

ชุมชนปกากะญอ มีวิธีการซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ใช้ในการดูแลรักษาอาการเจ็บป่วย ได้แก่

การดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยทางด้านร่างกาย โดยการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านที่มีอยู่ในบริเวณชุมชน ที่สามารถใช้ทั้งเพื่อการป้องกันและรักษาอาการเจ็บป่วย

การดูแลรักษาทางด้านจิตใจ โดยใช้วิธีการที่เรียกว่า เลี้ยงผี ซึ่งหากเป็นปกากะญอเชื้อสายสกอ จะเรียกว่า กี่จ้อ หรือหากเป็นปกากะญอเชื้อสายป๋ว (โพล่ง) จะเรียกว่า ซ่าจู้ โดยอาจจะ เป็นพ่อแม่ หรือผู้นำ ที่เรียกว่า แก้วผี จะเป็นผู้ทำพิธีเลี้ยงผี ผูกข้อมือ ให้กับคนป่วย ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ ไม้ กับเหล้าและข้าวสุก เป็นเครื่องประกอบพิธี (บางครั้งอาจเป็นหมู หรือปลา ขึ้นอยู่กับลักษณะอาการเจ็บป่วย) ซึ่งเมื่อประกอบพิธีเลี้ยงผี ผูกข้อมือ แล้วเสร็จ ผู้ประกอบพิธีจะให้คนป่วยรับประทานไม้ กับข้าว (เหล้า ที่รินใส่แก้วทำพิธีเล็กน้อย) ที่ใช้ทำพิธี ซึ่งการทำพิธีเลี้ยงผี นี้ จะทำควบคู่ไปกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านด้วย

ซึ่งหากมองในแง่มุมมองของหลักจิตวิทยา การเลี้ยงผี ก็ถือเป็นกุศโลบายที่บรรพบุรุษต้องการที่จะสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ป่วย เนื่องจากชุมชนปกากะญอส่วนใหญ่ เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางไกล การเดินทางคมนาคมยากลำบาก หากมีอาการเจ็บป่วยก็ไม่สะดวกที่จะเดินทางไปรักษาที่โรงพยาบาล จำเป็นที่จะต้องดูแลรักษากันไปตามสภาพ ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีผู้ที่มีความชำนาญทางด้าน การใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน ก็จะช่วยกันจัดหาสมุนไพรมาปรุงให้ผู้ป่วยรับประทาน ผู้นำ หรือพ่อแม่ ก็จะ ทำพิธีเลี้ยงผี ตามความเชื่อ และเมื่อทำพิธีเสร็จก็จะนำไก่ หรือหมูที่ประกอบพิธีนั้นมาให้ผู้ป่วยรับประทาน ซึ่งทำให้ผู้ป่วยได้รับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ ร่างกายสามารถสร้างภูมิคุ้มกันโรคได้ หากอาการเจ็บป่วยมิได้หนักหนามากนัก ร่างกายก็จะค่อยๆเริ่มแข็งแรงและหายจากอาการเจ็บป่วยได้ในไม่ช้า

๓.๒.๕) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร

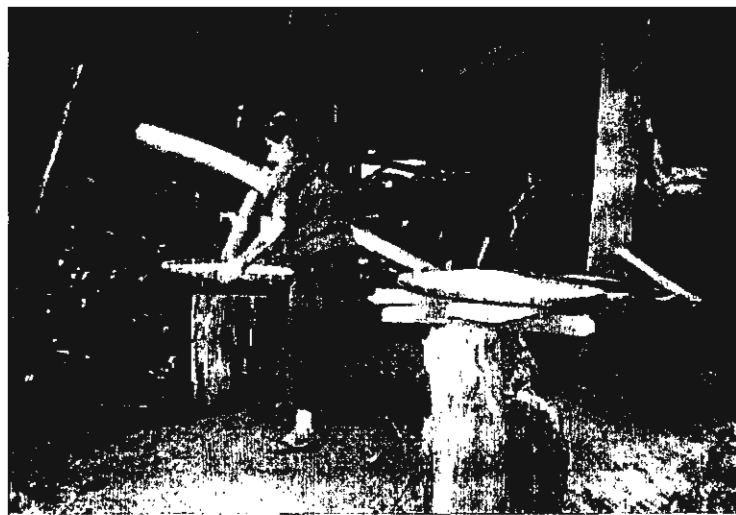
ชุมชนปกากะญอ เป็นชุมชนที่เลี้ยงดูบุตรด้วยวิธีการที่เรียบง่าย โดยผู้เป็นแม่จะดูแลใกล้ชิดในช่วงขวบปีแรก และเมื่อเด็กเริ่มเติบโตก็อาจฝากไว้กับญาติ หรือให้พี่ที่โตกว่าเป็นผู้ดูแล โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้เติบโตและเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวด้วยตนเอง และจากการที่ได้พบโดยทั่วไป บิดามารดาชาวปกากะญอมักจะไม่ใช้วิธีการตีหรือดุด่าลูกด้วยความรุนแรง

๓.๒.๖) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับถ่ายทอดองค์ความรู้ / กระบวนการเรียนรู้

ชุมชนปกากะญอ เป็นชุมชนที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ และเรื่องราวต่างๆผ่านวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน อาทิ บิดาจะถ่ายทอดการทำเครื่องจักสาน หรือการปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้กับบุตรชาย มารดาจะถ่ายทอดวิธีการทอผ้า การหุงหาอาหาร และงานบ้านต่างๆให้กับบุตรสาว ปู่หรือตา อาจถ่ายทอดวิธีการเลือกเก็บพืชสมุนไพรมาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยให้กับหลาน ตั้งแต่เล็กๆเช่นกัน โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้มาเล่นอยู่ใกล้ๆ หรือการไปไหนมาไหนด้วย ได้รู้ ได้เห็น และฝึกทำเล่น ตั้งแต่เล็กๆ โดยมีได้มีการบังคับให้ทำ แต่เป็นการฝึก และปลูกฝังให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ มีชีวิตชีวา และมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ จนเป็นวิถีชีวิต ที่ถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๓.๒.๗) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดหาอาหาร

ชุมชนปกากะญอ เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ป่าเขา เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งพืชผักพันธุ์ไม้ต่างๆ สัตว์ป่า และสัตว์น้ำ ประเภทปลา ปู กุ้ง ที่อาศัยอยู่ตามลำธารเล็กๆ โดยชาวปกากะญอจะรู้ดีว่าจะสามารถหาอาหารอะไร ? หาได้ที่ไหน ? หาได้ในฤดูกาลใด ? ซึ่งก็มีการเรียนรู้ถ่ายทอด สืบต่อกันมาตั้งแต่เด็ก จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นวิถีปฏิบัติที่ต่อเนื่อง มีชีวิตชีวา

ภาพที่ 5 แม่เต่าปกากะญอกับวิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่าย ที่บ้านแม่ออกลาน

๓.๒.๘) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับงานศิลปะ หัตถกรรม

ชุมชนปกากะญอ เป็นชุมชนที่มีความชำนาญ ปรานีดี ละเอียดอ่อน ในการประดิษฐ์งานศิลปะ หัตถกรรม เป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อผ้า ผ้าห่ม ยาม เครื่องจักสาน ที่มีลวดลายสวยงาม โดยที่มันต้องมีการเขียนแบบ เขียนลายก่อนทำ แต่เป็นความปรานีดี สวยงาม ที่เกิดจากทักษะความชำนาญ ที่ถูกหล่อหลอมสั่งสมไว้ด้วยจิตวิญญาณ

ชุมชนที่ยังคงมีการอนุรักษ์ สืบทอด งานศิลปะ หัตถกรรมเกี่ยวกับการจักสาน และการทอผ้า ที่เป็นวิถีชีวิตประจำวัน ได้แก่ ชุมชนบ้านแม่หลุยหลวง และชุมชนบ้านแม่อกลาน ซึ่งยังมีการทอเสื้อผ้าแบบปกากะญอใส่เอง ยังมีการสานเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง เช่น ตะกร้าสำหรับนำติดตัวไปไร่ ตะกร้าใส่เสื้อผ้า ฯ

๓.๒.๙) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ชุมชนปกากะญอ เป็นชุมชนที่ถูกถ่ายทอด ปลูกฝังให้มีความเชื่อฟังผู้นำ ดังนั้น เมื่อมีกิจกรรมอันใดที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน ผู้นำก็จะเป็นผู้บอกกล่าวขอความร่วมมือ ซึ่งจะเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสม ที่สมาชิกในชุมชนมิได้มีการกิจส่วนตัวมากนัก ซึ่งก็จะได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดี

๔. วิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนปกากะญอ

เพื่อสรุปสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนปกากะญอ โดยเฉพาะสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเด็กและเยาวชน

๔.๑) กิจกรรมที่ดำเนินการ

◆ กิจกรรม

การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการ โดยการเปิดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับ เรื่องราว และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนปกากะญอ โดยเฉพาะสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเด็กและเยาวชน

และใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยการร่วมพูดคุยสนทนา สอบถาม ในลักษณะกลุ่มย่อย ที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันภายในชุมชนร่วมด้วย

๔.๒) วิธีการ ขั้นตอน ที่ดำเนินการ ได้แก่

◆ **ชี้แจงทำความเข้าใจเบื้องต้น** เกี่ยวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนปกากะญอ

โดยการพูดคุยแลกเปลี่ยน ระดมความคิดร่วมกัน

๔.๓) ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ทำให้ได้รับรู้ข้อมูลสถานการณ์การพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันที่กำลังหลั่งไหลเข้าไปสู่ชุมชนปกากะญอ เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเด็กและเยาวชน เช่น

๔.๓.๑) สถานการณ์เกี่ยวกับการจัดระบบการศึกษา

เนื่องจากปัจจุบันรัฐบาลได้มีการขยายโอกาสทางการศึกษาเข้าไปสู่ชุมชนท้องถิ่นต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมถึงชุมชนปกากะญอที่อยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล ซึ่งเคยมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของชนเผ่าที่มีการสั่งสมสืบทอด และถือปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่เมื่อมีระบบการศึกษาเข้าสู่ชุมชน เรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อต่างๆ ก็เริ่มถูกมองว่าเป็นเรื่องมลายไร้สาระ ไม่มีเหตุผล ภาษาชนเผ่า ชุดเสื้อผ้าการแต่งกายประจำชนเผ่าที่สวยงาม ก็เริ่มถูกมองว่าเป็นสิ่งที่แปลกแยก ต่ำต้อย สถานศึกษาบางแห่งมีการห้ามนักเรียน ไม่ให้พูดภาษาถิ่น ไม่ให้สวมชุดประจำเผ่ามาเรียนหนังสือ

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กๆ ในชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป จากที่เคยไม่รู้หนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เด็กเริ่มรู้หนังสือ อ่านออก เขียนได้ แต่ในขณะเดียวกัน กลุ่มเด็กๆ ก็เริ่มละเลย หลงลืม วิถีชีวิตที่ดีงามของตนเอง อาจเห็นได้ง่ายๆ จากกรณีที่ เด็กๆ จะถูกสอนว่าผู้ที่เรียนหนังสือ เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถมากกว่าผู้ที่ไม่รู้หนังสือ ซึ่งทำให้บางครั้ง เมื่อเด็กถูกบิดามารดา หรือปู่ย่า ตายาย ผู้อาวุโสในชุมชน ว่ากล่าวตักเตือน ก็จะเริ่มไม่เชื่อฟัง การให้ความเคารพนับถือ การอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโสเริ่มหายไป

๔.๓.๒) สถานการณ์การอพยพแรงงาน

ปัจจุบัน ชุมชนปกากะญอ เริ่มมีการอพยพแรงงานเข้าสู่เขตเมืองเพิ่มมากขึ้น หลายคนอาจออกไปทำงานรับจ้างชั่วคราว ในช่วงที่ว่างจากฤดูการผลิต ระยะ ๒ - ๓ เดือน แต่ก็มีหลายคนที่ไม่ค่อยออกไปทำงานรับจ้างเป็นระยะเวลานานเป็นปี เริ่มมีวิถีชีวิตเหมือนผู้คนในเมืองมากขึ้น และเมื่อกลับมาสู่ชุมชน ก็จะนำเอาวิถีชีวิต เรื่องราวที่ได้เรียนรู้จากสังคมเมือง กลับมาสู่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งในบางครั้งก็อาจเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมนัก เช่น คำพูด กิริยาท่าทางที่ไม่สุภาพ การแสดงออกในลักษณะที่ก้าวร้าว ค่านิยมในการสร้างวัตถุ ฯลฯ

ชุมชนที่มีการอพยพแรงงานเข้าสู่เขตเมืองอย่างต่อเนื่อง และมีอาชีพรับจ้างประจำ ได้แก่ ชุมชนบ้านแม่เงา รวม ๗ ครอบครัว ซึ่งเป็นประชากรวัยแรงงานจำนวน ๑๕ คน บ้านท่าเรือ รวมจำนวน ๑๒ คน สำหรับชุมชนบ้านอุมตาและบ้านแม่หลุยหลวง จะเป็นการออกไปรับจ้างในช่วงที่ว่างจากฤดูกาลผลิตบ้าง ชุมชนบ้านแม่อกลานเป็นชุมชนเดียวที่ยังไม่มีสถานการณ์ด้านการอพยพแรงงาน

และจากสถานการณ์ปัญหาด้านการอพยพแรงงานที่เกิดขึ้น ได้ทำให้เกิดผลกระทบที่เป็นปัญหาของชุมชนตามก็คือ หากเป็นแรงงานที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ก็จะเริ่มมีวิถีชีวิตเหมือนผู้คนในเมืองมากขึ้น และเมื่อกลับมาสู่ชุมชน ก็จะนำเอาวิถีชีวิต เรื่องราวที่ได้เรียนรู้จากสังคมเมือง กลับมาสู่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งในบางครั้งก็อาจเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมนัก เช่น คำพูด กิริยาท่าทางที่ไม่สุภาพ การแสดงออกในลักษณะที่ก้าวร้าว ค่านิยมในการสร้างวัตถุ ยาเสพติด ฯลฯ และหากแรงงานที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ที่มีครอบครัว มีบุตรแล้ว ก็มักจะเอาบุตรฝากไว้กับคนอื่น ทำให้เด็กถูกทิ้งและไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมเท่าที่ควร

๔.๒.๓) สถานการณ์การพัฒนาชุมชน

สถานการณ์การดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน นับเป็นอีกสถานการณ์หนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนปกากะญอค่อนข้างมาก เพราะเมื่อมองจากอดีตที่ผ่านมา ที่ชุมชนเคยมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย พึ่งตนเอง โดยมีการใช้ปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นอย่างประหยัด พออยู่พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ้งเฟ้อ แต่เมื่อเริ่มมีหลายๆ หน่วยงานเข้าไปให้การช่วยเหลือ ให้การส่งเสริมพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น หน่วยงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ที่เข้าไปส่งเสริมในด้านอาชีพ อาทิ อาชีพทอผ้า และจักสานฯ สำนักงานเกษตรอำเภอ ที่เข้าไปส่งเสริมทางด้านการประกอบอาชีพเกษตร ซึ่งเน้นการผลิตเพื่อการตลาด มิได้ผลิตเพื่อการบริโภคเหมือนแต่ก่อน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ที่เข้าไปดูแลในเรื่องของสุขภาพ สำนักงานการประถมศึกษา และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน ที่เข้าไปส่งเสริมในเรื่องการจัดการศึกษา สำนักงานปศุสัตว์ ที่เข้าไปส่งเสริมในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบล ที่เข้าไปดูแลพัฒนาในหลายๆ ด้าน เช่น ในเรื่องของอาชีพเศรษฐกิจ การศึกษา ระบบสาธารณสุขโรคพื้นฐาน ถนน ประปา กิจกรรมพัฒนากลุ่มเยาวชน ฯลฯ องค์การพัฒนาเอกชน ที่เข้าไปส่งเสริมพัฒนาทั้งในด้านอาชีพ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม การพัฒนากลุ่ม เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน

และในการเข้าไปดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่างๆ นั้น แต่ละหน่วยงานมักจะมี การสนับสนุนจัดตั้งเป็นกองทุนไว้ให้กับชุมชนเกือบทุกหน่วยงาน เช่น กองทุนธนาคารข้าว กองทุนยา

กองทุนเกลือ กองทุนอนุรักษ์ป่า กองทุนป้องกันไฟป่า กองทุนหมู่บ้าน อพป. กองทุนสาม กองทุนแก้ไข
ปัญหาความยากจน และกองทุนหมู่บ้าน ๑ ล้านบาท เป็นต้น

ตารางแสดงการดำเนินงานด้านพัฒนาของหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนพื้นที่งานวิจัย

หน่วยงาน	บ้าน แม่ออก ลาน	บ้าน อุมดา	บ้าน แม่เงา	บ้าน ท่าเรือ	บ้าน แม่ หลุย
๑. สำนักงานพัฒนาชุมชน		✓	✓		
๒. สำนักงานเกษตร		✓	✓		
๓. สำนักงานการประถมศึกษา	✓	✓	✓		
๔. สำนักงานป่าไม้		✓	✓		
๕. สำนักงานสาธารณสุข	✓	✓	✓	✓	✓
๖. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน					✓
๗. องค์การบริหารส่วนตำบล	✓	✓	✓	✓	✓
๘. องค์การพัฒนาเอกชน			✓	✓	✓

อีกทั้งยังมีหน่วยงานส่วนอื่นๆ ที่มีการนำสิ่งของไปบริจาคช่วยเหลือชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งก็น่าจะเป็นสิ่งที่ดี หากผู้ให้ได้มีการชี้แจงทำความเข้าใจ ให้ชุมชนได้เห็นคุณค่า และใช้สิ่งของที่ได้รับไปนั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างจริงจัง และสามารถทำให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้มากกว่าที่ทำการมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันหลายๆ ชุมชนเริ่มเกิดความรู้สึกว่าต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน ส่วนราชการ หรือกลุ่มองค์กรต่างๆ จากภายนอก มากกว่าที่จะคิดช่วยเหลือ หรือพึ่งตนเองเหมือนเช่นอดีตที่ผ่านมา อาทิ จากที่ยายหรือย่าเคยนึ่งปันผ้ายไว้สำหรับทอดผ้า ภรรยาเคยทอดเสื้อให้สามี แม่เคยทอดเสื้อให้ลูกชายหญิง พี่เคยทอดย่ามให้น้องๆ ๖ แต่พอมีการนำเสื้อผ้าไปแจก ผู้คนก็เริ่มติดกับความสะดวกสบาย ย่าหรือยายก็ไม่อยากนึ่งปันผ้าย ภรรยาก็ไม่ทอดเสื้อให้สามี แม่ก็ไม่ทอดเสื้อให้ลูกชายหญิง พี่ก็ไม่ทอดทอดย่ามให้น้อง ทุกคนเริ่มอยากสวมเสื้อผ้าแบบเดียวกับคนในเมือง ผลก็คือเริ่มมีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้าไปสู่ชุมชนเมือง เพื่อแสวงหาวิถีชีวิตที่คิดว่าสะดวกสบาย สวยงาม ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย

๔.๒.๔) สถานการณ์ทางด้านสื่อ

สื่อ ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในสภาพสังคมปัจจุบันค่อนข้างมาก เพราะเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดการสื่อสาร ทำความเข้าใจ และรับรู้เรื่องราวสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน แต่สื่อที่ได้มีการเผยแพร่อยู่ในปัจจุบัน อาจเป็นสื่อวิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ หรือสื่อหนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะที่มีได้สร้างสรรค์เท่าที่ควร มักจะเป็นในเรื่องของการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อระบบธุรกิจเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น โฆษณา ประชาสัมพันธ์เสื้อผ้า โทรศัพท์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ธุรกิจสถาบันเทิง ฯลฯ ที่ไปกระตุ้นความต้องการของผู้คน ซึ่งหากมิได้ใช้ปัญญาในการเปิดรับสื่อต่างๆ ดังกล่าว ก็จะทำให้เกิดผลกระทบตามมาอีกมากมาย

สื่อ ที่เข้าไปสู่ชุมชนปกากะญอ ที่พบในปัจจุบันส่วนใหญ่มักเข้าไปกับ บุคคลภายนอก ที่อาจเข้าไปทำธุระติดต่อค้าขายหรือเข้าไปดำเนินกิจกรรมด้านพัฒนาต่างๆ เช่น อาจเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่เข้าไปดูแลสุขภาพ หรืออาจเป็น ครู ที่เข้าไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเด็กอาจได้รับสื่อจาก พฤติกรรม หรือคำพูดของครู รวมถึงการที่ครูบางคนได้นำเอาวีดีโอ หรือโทรทัศน์ ไปเปิดให้เด็กดู ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาพของการโฆษณาหรือละครที่มีฉากการใช้ชีวิตของคนในสังคมเมือง ฉากของสถาบันเทิงเจริญต่างๆ ที่ทำให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น และอยากเข้าไปสัมผัส และเมื่อมีโอกาส ซึ่งอาจจะถูกชักชวนไปเที่ยวหรือไปทำงาน เด็กก็จะออกไปด้วยโดยง่าย

สื่อ ที่เข้าไปสู่ชุมชนปกากะญอ นอกจากจะเข้าไปกับบุคคลภายนอกที่เข้าไปดำเนินกิจกรรมต่างๆ แล้ว ในบางครั้งก็อาจเข้าไปกับคนในชุมชน ซึ่งได้มีโอกาสออกมาพบเห็น เรียนรู้ เรื่องราวในสังคมภายนอก อาจจากการออกมาติดต่อทำธุระในบางครั้งคราว หรืออาจจากการออกมาทำงานในเมือง และนำเรื่องราว สิ่งที่ตนเองได้พบเห็น เรียนรู้ กลับไปสื่อในชุมชนโดยขาดความตระหนักคิด ตระหนักรู้ เพราะได้ถูกระแสสังคมหล่อหลอมให้มีความนิยม หักศนคติ เช่นนั้นไปแล้ว

๕. สรุปกิจกรรมการจัดเก็บข้อมูล เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

และวิเคราะห์กิจกรรม / กำหนดแผนงานที่จะทดลองปฏิบัติในช่วงต่อไป

เพื่อสรุปกิจกรรมการจัดเก็บข้อมูล เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกากะญอ และวิเคราะห์กิจกรรม / กำหนดแผนงานที่จะทดลองปฏิบัติในช่วงต่อไป

๕.๑) กิจกรรมที่ดำเนินการ

◆ กิจกรรม

๕.๑.๑) การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการ

๕.๑.๒) ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ

๕.๒) วิธีการ ขั้นตอน ที่ดำเนินการ ได้แก่

๕.๒.๑) โดยการเปิดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนและร่วมกันเกี่ยวกับการสรุปกิจกรรมการจัดเก็บข้อมูล เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกากะญอ และวิเคราะห์กิจกรรม / กำหนดแผนงานที่จะทดลองปฏิบัติในช่วงต่อไป

๕.๒.๒) โดยการร่วมพูดคุยสนทนา สอบถาม ในลักษณะกลุ่มย่อย ที่เป็นวิถีชีวิตประจำวัน ภายในชุมชนร่วมด้วย

๕.๓) ผลกระทบที่เกิดขึ้น ทำให้ได้รูปแบบแผนงานที่จะทดลองปฏิบัติในช่วงต่อไป ดังนี้ คือ

๕.๓.๑) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชนเผ่า และวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ดั่งามแบบไทย

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเกิดความมั่นใจ และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของตนเอง ไม่หลงไหลไปตามกระแสวัฒนธรรมของของชาติตะวันตกที่ไม่เหมาะสม

๕.๓.๒) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตในชุมชนชนบท และวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนเมือง

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ได้เกิดการเรียนรู้และเท่าทัน ต่อกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคม และสามารถที่จะเปิดรับ หรือปฏิเสธกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคม ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชุมชนของตนเอง

๕.๓.๓) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เสริมทักษะ การดำรงชีวิตที่เหมาะสมในสังคม สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ ชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมภายนอกได้อย่างเหมาะสม

๕.๓.๔) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน เนื่องจากกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสออกมาพบเห็น และสัมผัสกับสังคมภายนอกมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ได้พบเห็นการเปลี่ยนแปลง ความแตกต่าง ที่ควรนำสิ่งที่ดี ๆ กลับไปพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน

๕.๔.๕) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชน (กรณีผลกระทบจาก พ.ร.บ.ป่าชุมชน)

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชน (กรณีผลกระทบจาก พ.ร.บ.ป่าชุมชน) ซึ่งจะมีส่วนทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

๕.๔.๖) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กรณีกลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านแม่เงา และบ้านท่าเรือ

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อให้สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับวิถีชีวิตของตนเองได้

บทที่ ๖

ปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัด

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ

การศึกษาวิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ อำเภอสมเด็จ จังหวัดมุกดาหาร เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อ (๑) เพื่อร่วมกันค้นหามุมปัญหาเดิม และกระบวนการที่มีส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพแก่ชุมชนปกาเกอะญอให้สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน (๒) เพื่อร่วมกันทบทวน สถานการณ์การพัฒนาเปลี่ยนแปลงต่างๆในปัจจุบัน ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนปกาเกอะญอ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่กลุ่มเด็กและเยาวชน (๓) เพื่อเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ แก่กลุ่มเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ ให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีความมุ่งหวังที่ต้องการศึกษาค้นหารูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการที่เหมาะสม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล ซึ่งมีความแตกต่างกับกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มอื่นค่อนข้างมาก โดยในการจัดกระบวนการศึกษาวิจัย ได้เน้นการใช้รูปแบบกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างกลุ่มเด็กเยาวชน ชุมชน กับทีมวิจัย ทำให้รับรู้ถึงปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดต่างๆ ในการจัดกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสม ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ จากพื้นที่กรณีศึกษา ๕ ชุมชน ที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

ผลการสรุป ปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัด ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ

๑. บ้านแม่ออกหลาน

ชุมชนบ้านแม่ออกหลาน เป็นชุมชนปกาเกอะญอ เชื้อสายโปร้ ที่อาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นเขตภูเขาสูง มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนภายในชุมชน ดังนี้ คือ

◆ **ปัจจัยเอื้อ** ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่ออกหลาน ที่สำคัญได้แก่

๑. ความตื่นตัวและไหวพริบปฏิภาณในการเรียนรู้ ของตัวเด็กและเยาวชนเอง อาทิ กรณีที่เด็กต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่าน และเขียนภาษาไทย เด็กจะกระตือรือร้นเข้ามาพูดคุย ชักถาม และฝึกอ่าน ฝึกเขียนด้วยตนเองเมื่อมีเวลาว่าง โดยไม่ได้รอเฉพาะในช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม

๒. การส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้ปกครอง ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กได้มีการเรียนรู้โดยอิสระ

๓. การมีพื้นฐานประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านดีและอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้เรื่องราวต่างๆได้ค่อนข้างเร็ว

ภาพที่ 6

กลุ่มผู้ปกครอง
และเยาวชน
บ้านท่าเรือ
ทำกิจกรรมร่วมกัน

◆ **ปัจจัยขัดขวาง** ปัจจัยที่ขัดขวางต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่อกกลาน ที่สำคัญได้แก่ ชุมชนบ้านแม่อกกลาน เป็นชุมชนที่ยังขาดทักษะในการใช้ภาษาไทย ทั้งการพูด การอ่าน และเขียน ทำให้การติดต่อสื่อสาร หรือรับรู้ข้อมูลต่างๆล่าช้า ต้องใช้เวลาในการสื่อสารทำความเข้าใจกันมากกว่าเป็นพิเศษ

◆ **เงื่อนไข** เงื่อนไขในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่อกกลาน ที่สำคัญได้แก่

ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน จะต้องมีเวลาในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พฤติกรรม และทัศนคติพื้นฐาน รวมทั้งบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนพอสมควร และบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะต้องมีความที่สร้างความเชื่อมั่น และไว้วางใจแก่เด็กๆและชุมชนได้

◆ **ข้อจำกัด** ข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่อกกลาน ที่สำคัญได้แก่ ยังขาดหน่วยงานหรือบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๒. บ้านท่าเรือ

ชุมชนบ้านท่าเรือ เป็นชุมชนปากเกาะญอ ซึ่งมีทั้งเชื้อสายสกอตและเชื้อสายโปร อยู่รวมกันอาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบเล็กๆริมฝั่งแม่น้ำยม มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนภายในชุมชน ดังนี้ คือ

◆ **ปัจจัยเอื้อ** ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านท่าเรือ ที่สำคัญได้แก่

๑. ความตื่นตัวและไหวพริบปฏิภาณในการเรียนรู้ ของตัวเด็กและเยาวชนเอง อาทิ กรณีที่เด็กต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่าน และเขียนภาษาไทย เด็กจะกระตือรือร้นเข้ามาพูดคุย ซักถาม และฝึกอ่าน ฝึกเขียนด้วยตนเองเมื่อมีเวลาว่าง โดยไม่ได้รอเฉพาะในช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม

๒. การส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้ปกครอง ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กได้มีการเรียนรู้โดยอิสระ

๓. การมีพื้นฐานประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านดี และอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้เรื่องราวต่างๆได้ค่อนข้างเร็ว

๔. เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการลงสถานบุคคล หรือยังไม่มีสัญชาติ ทำให้เด็กมีความพยายามที่จะเรียนรู้เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเอง

ภาพที่ 7

หนทาง.....

สู่บ้านท่าเรือ
ที่สะพานที่สุด...

◆ **ปัจจัยขัดขวาง** ปัจจัยที่ขัดขวางต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านท่าเรือ ที่สำคัญได้แก่ ชุมชนบ้านท่าเรือ เป็นชุมชนที่บ้านบริวารของหมู่บ้านหลัก ประกอบกับการเป็นชุมชนเล็กๆที่ประชากรส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการลงสถานะบุคคล ทำให้ไม่ได้โอกาสในด้านต่างๆ ซึ่งรวมถึงกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ยังขาดโอกาสในการเรียนรู้ ขาดทักษะในการใช้ภาษาไทย ทั้งการพูด การอ่าน และเขียน ทำให้การติดต่อสื่อสาร หรือรับรู้ข้อมูลต่างๆ ลำช้า ต้องใช้เวลาในการสื่อสารทำความเข้าใจกันมากกว่าเป็นพิเศษ

◆ **เงื่อนไข** เงื่อนไขในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านท่าเรือ ที่สำคัญได้แก่ ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน จะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พฤติกรรม และทัศนคติพื้นฐาน รวมทั้งบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนพอสมควร และบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะต้องมีความที่สร้างความเชื่อมั่น และไว้วางใจแก่เด็กๆและชุมชนได้ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีความเท่าเทียมเช่นเดียวกับกลุ่มเด็กอื่นๆทั่วไป

◆ **ข้อจำกัด** ข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านท่าเรือ ที่สำคัญได้แก่ ยังขาดหน่วยงานหรือบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ก. บ้านแม่หลุยหลวง

◆ **ปัจจัยเอื้อ** ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่หลุยหลวง ที่สำคัญได้แก่

๑. ความตื่นตัวในการเรียนรู้ ของตัวเด็กและเยาวชนเอง อาทิ กรณีที่เด็กต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่าน และเขียนภาษาไทย เด็กจะกระตือรือร้นเข้ามาพูดคุย ชักถาม และฝึกอ่าน ฝึกเขียนด้วยตนเองเมื่อมีเวลาว่าง โดยไม่ได้รอเฉพาะในช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม

๒. การมีพื้นฐานประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านดีและอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้เรื่องราวต่างๆได้ค่อนข้างเร็ว

◆ **ปัจจัยขัดขวาง** ปัจจัยที่ขัดขวางต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่หลุยหลวง ที่สำคัญได้แก่ เนื่องจากชุมชนบ้านแม่หลุยหลวง เป็นชุมชนที่ยังขาดทักษะในการใช้ภาษาไทย ทั้งการพูด การอ่าน และเขียน ทำให้การติดต่อสื่อสาร หรือรับรู้ข้อมูลต่างๆล่าช้า ต้องใช้เวลาในการสื่อสารทำความเข้าใจกันมากกว่าเป็นพิเศษ

◆ **เงื่อนไข** เงื่อนไขในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่หลยหลวง ที่สำคัญได้แก่

ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน จะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พฤติกรรม และทัศนคติพื้นฐาน รวมทั้งบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนพอสมควร และบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะต้องมีความที่สร้างความเชื่อมั่น และไว้วางใจแก่เด็กๆและชุมชนได้

◆ **ข้อจำกัด** ข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่หลยหลวง ที่สำคัญได้แก่ ยังขาดหน่วยงานหรือบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๔. บ้านแม่เงา

ชุมชนบ้านแม่เงา เป็นทั้งชุมชนปกากะญอ ซึ่งมีทั้งเชื้อสายสกอและเชื้อสายโปร้ คนพื้นเมืองภาคเหนือ หรือที่เรียกว่า คนเมือง และกลุ่มคนอพยพจากเขตชายแดนประเทศพม่า ซึ่งเข้ามาอาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบเล็กๆริมฝั่งแม่น้ำเงา มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ที่มีความหลากหลาย ซึ่งเป็นปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ภายในชุมชน ดังนี้ คือ

◆ **ปัจจัยเอื้อ** ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่เงา ที่สำคัญได้แก่ เป็นชุมชนที่มีหน่วยงานและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นทางการจริงจัง และมีความต่อเนื่อง

◆ **ปัจจัยขัดขวาง** ปัจจัยที่ขัดขวางต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่เงา ที่สำคัญได้แก่ ชุมชนบ้านแม่เงา เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของกลุ่มคน ซึ่งบางครั้งเป็นการเข้ามาอาศัยอยู่ชั่วคราว หรือมีการอพยพโยกย้ายออกไปทำงานที่อื่นทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนบางคนไม่ได้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

◆ **เงื่อนไข** เงื่อนไขในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่เงา ที่สำคัญได้แก่ ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน จะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พฤติกรรม และทัศนคติพื้นฐาน รวมทั้งบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนพอสมควร และบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะต้องมีความที่สร้างความเชื่อมั่น และไว้วางใจแก่เด็กๆและชุมชนได้ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีความเท่าเทียมเช่นเดียวกับกลุ่มเด็กอื่นๆทั่วไป และอาจต้อง

มีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้ระยะเวลาไม่มากนัก โดยมีประเด็น เนื้อหาที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งเด็กสามารถนำเรื่องราว หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้ในช่วงระยะเวลาที่ค่อนข้างจำกัดนั้น ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในวิถีชีวิตประจำวันของตนเองได้

ภาพที่ 8 โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชน

◆ **ข้อจำกัด** ข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่เงา ที่สำคัญได้แก่ ชุมชนบ้านแม่เงา เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของกลุ่มคน มีความแตกต่างทางด้านพื้นฐานประสบการณ์ ประกอบกับยังมีการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เด็กไม่สามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๕. บ้านอุมดา

ชุมชนบ้านอุมดา เป็นทั้งชุมชนปกากะญอ ที่มีเชื้อสายโปร อาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไข และข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนภายในชุมชน ดังนี้ คือ

◆ **ปัจจัยเอื้อ** ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านอุมดา ที่สำคัญได้แก่ เป็นชุมชนที่มีหน่วยงานและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นทางการจริงจัง และมีความต่อเนื่อง

◆ **ปัจจัยขัดขวาง** ปัจจัยที่ขัดขวางต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านอุมดา ที่สำคัญได้แก่ ชุมชนบ้านอุมดา เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนใหญ่ มีกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมาก บุคลากรมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอ

◆ **เงื่อนไข** เงื่อนไขในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านแม่เงา ที่สำคัญได้แก่ ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชนจะต้องมีเวลาในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พฤติกรรม และทัศนคติพื้นฐาน รวมทั้งบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนพอสมควร และบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะต้องมีความที่สร้างความเชื่อมั่น และไว้วางใจแก่เด็กๆและชุมชนได้ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีความเท่าเทียมเช่นเดียวกับกลุ่มเด็กอื่นๆทั่วไป ต้องมีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะกลุ่มย่อยที่เล็กลง เพื่อให้เกิดความครอบคลุมกับกลุ่มเด็ก และควรต้องมีจำนวนบุคลากรที่เพียงพอด้วย

ภาพที่ ๑

การเล่นทอดผ้า
มีส่วน
ในการพัฒนา
การเรียนรู้
ของเด็ก ๆ
บ้านแม่ออกหลาน

◆ **ข้อจำกัด** ข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ชุมชนบ้านอุมดา ที่สำคัญได้แก่ ชุมชนบ้านอุมดา เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนใหญ่ และมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่มีความหลากหลาย ทำให้เด็กขาดความตื่นตัวในการเรียนรู้เท่าที่ควร และในบางครั้งก็มีการหันเหไปสนใจเรียนรู้ในเรื่องราวที่ไม่เหมาะสม เช่น กรณีนักเรียนหญิงที่กำลังเรียนชั้น ป.๕ หรือ ป.๖ ได้ดูโฆษณาเสื้อผ้า หรือเครื่องสำอางค์ทางโทรทัศน์ ที่ครูเปิดให้ดูที่โรงเรียน ก็จะเริ่มเบี่ยงเบนความสนใจจากเรื่องการเรียนรู้ มาสนใจเรื่องการแต่งตัว เป็นต้น

บทที่ ๗

รูปแบบวิธีการการพัฒนาระบวนการเรียนรู้ ของเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ

การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหวังที่ต้องการค้นหารูปแบบ วิธีการ หรือ กระบวนการที่เหมาะสม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชน ปกาเกอะญอ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล ซึ่งมีปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัด ที่มีความแตกต่างกับกลุ่ม เด็กและเยาวชนกลุ่มอื่นค่อนข้างมาก โดยในการจัดกระบวนการวิจัย ได้มีการเน้นการใช้รูปแบบ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างกลุ่มเด็กเยาวชน ชุมชน กับทีมวิจัย โดยสามารถสรุป ภาพรวมรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการที่สำคัญ จากการทดลองปฏิบัติจัดกิจกรรมต่างๆ ในช่วง 6 เดือน หลังจาก การศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ในช่วงที่ 1 แล้ว ดังนี้

๗.๑ การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

๗.๑.๑ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชนเผ่า และ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ดั่งามแบบไทย

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเกิดความมั่นใจ และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของตนเอง ไม่หลงไหลไปตามกระแสวัฒนธรรมของของชาติตะวันตกที่ไม่เหมาะสม

ภาพที่ 10 กลุ่มเด็กเยาวชน ทำกิจกรรมและแสดงออกร่วมกัน เพื่อเสริมกระบวนการเรียนรู้

กิจกรรมที่ดำเนินการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน

◆ กิจกรรม

จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชนเผ่าและวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ดั่งามแบบไทย

◆ รูปแบบเวที

การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการ โดยเน้นให้เป็นรูปแบบที่เรียบง่าย และเป็นบรรยากาศที่ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ทั้งในส่วนบรรยากาศของเวทีการแลกเปลี่ยน พูดคุย และสถานที่

◆ กระบวนการ ขั้นตอนเวที

ใช้กระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยน ในประเด็นวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชนเผ่า และวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ดั่งามแบบไทย โดยมีการ...

➔ พูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ในมุมมอง ความคิด ความรู้สึกของแต่ละคน

➔ พูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชนเผ่า และวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ดั่งามแบบไทย ในมุมมอง ความคิด ความรู้สึกของแต่ละคน

➔ พูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ สืบทอด วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชนเผ่า และวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ดั่งามแบบไทย

➔ อภิปรายเพิ่มเติม เสริมความเข้าใจ ในประเด็นวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่เป็นอยู่

๗.๑.๒ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตในชุมชนชนบท และวิธีการดำรงชีวิตในชุมชนเมือง

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ได้เกิดการเรียนรู้และเท่าทัน ต่อกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคม และสามารถที่จะเปิดรับ หรือปฏิเสธกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคม ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชุมชนของตนเอง

กิจกรรมที่ดำเนินการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน

◆ กิจกรรม

จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการดำรงชีวิตในชุมชนชนบท และวิธีการดำรงชีวิตในชุมชนเมือง

◆ รูปแบบเวที

การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการ โดยเน้นให้เป็นรูปแบบที่เรียบง่าย และเป็นบรรยากาศที่ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ทั้งในส่วนบรรยากาศของเวทีการแลกเปลี่ยน พูดคุย และสถานที่

◆ กระบวนการ ขั้นตอนเวที

โดยใช้กระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยน ในประเด็นโดยมีการ...

➔ พูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนชนบท และวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนเมือง ในมุมมอง ความคิด ความรู้สึกของแต่ละคน

➔ ผู้ที่มีประสบการณ์การดำรงชีวิตในชุมชนเมือง ร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยน เพิ่มเติมเสริมความเข้าใจ ในประเด็นวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนชนบท และวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนเมือง

๗.๑.๓ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เสริมทักษะการดำรงชีวิตที่เหมาะสมในสังคม

สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ ชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมภายนอกได้อย่างเหมาะสม

กิจกรรมที่ดำเนินการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน

กิจกรรม

๑.จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกสถานที่ โดยไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ ชุมชน การเรียนรู้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จังหวัดเชียงใหม่

๒.จัดเวทีสรุปกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมทักษะการดำรงชีวิตที่เหมาะสม ในสังคม

◆ รูปแบบเวที

๑.ไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ ชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จังหวัดเชียงใหม่

๒.จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการ โดยเน้นให้เป็นรูปแบบที่เรียบง่าย และเป็นบรรยากาศที่ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ทั้งในส่วนบรรยากาศของเวทีการแลกเปลี่ยน พูดคุย และสถานที่

◆ กระบวนการ ขั้นตอนเวที

โดยใช้กระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยน ในประเด็นโดยมีการ...

➔ พุดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มเด็กเยาวชน ที่ ชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

➔ พุดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มเด็กเยาวชน ที่ ชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนที่มีได้ไปร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนนอกสถานที่ได้ร่วมรับรู้ซักถาม แสดงความคิดเห็น

ภาพที่ 11 กิจกรรมเสริมการเรียนรู้ การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม

๗.๑.๔ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน เนื่องจากกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสออกมาพบเห็น และสัมผัสกับสังคมภายนอกมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ได้พบเห็นการเปลี่ยนแปลง ความแตกต่าง ที่ควรนำสิ่งที่ดี ๆ กลับไปพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน

กิจกรรมที่ดำเนินการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน

กิจกรรม

จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

◆ รูปแบบเวที

การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการ โดยเน้นให้เป็นรูปแบบที่เรียบง่าย และเป็นบรรยากาศที่ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ทั้งในส่วนบรรยากาศของเวทีการแลกเปลี่ยน พูดคุย และสถานที่

◆ กระบวนการ ขั้นตอนเวที

ใช้กระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยน ในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน โดยมีการ...

➔ พูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน ในมุมมอง ความคิด ความรู้สึกของแต่ละคน

➔ มีการอภิปรายเพิ่มเติม เสริมความเข้าใจ ในประเด็นแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน ในมุมมอง ความคิด ความรู้สึกของแต่ละคน

➔ มีการฝึกปฏิบัติวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไข

๗.๑.๕ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชน (กรณีผลกระทบบจาก พ.ร.บ.ป่าชุมชน)

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชน (กรณีผลกระทบบจาก พ.ร.บ.ป่าชุมชน) ซึ่งจะมีส่วนทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชน สามารถเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ดำเนินการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน

กิจกรรม

จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชน

◆ รูปแบบเวที

การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการ โดยเน้นให้เป็นรูปแบบที่เรียบง่าย และเป็นบรรยากาศที่ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ทั้งในส่วนบรรยากาศของเวทีการแลกเปลี่ยน พูดคุย และสถานที่

◆ กระบวนการ ขั้นตอนเวที

ใช้กระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยน ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชน โดยมีการ...

➔ พูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชน ในมุมมอง ความคิด ความรู้สึกของแต่ละคน

➔ มีการอภิปรายเพิ่มเติม เสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็น พ.ร.บ.ป่าชุมชน

➔ มีการฝึกปฏิบัติเขียนแผนที่บริเวณชุมชนแบบง่ายๆ

๗.๑.๖ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กรณีกลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านแม่เงา และบ้านท่าเรือ

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อให้สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับวิถีชีวิตของตนเองได้

กิจกรรมที่ดำเนินการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน

กิจกรรม

จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

◆ รูปแบบเวที

การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการ โดยเน้นให้เป็นรูปแบบที่เรียบง่าย และเป็นบรรยากาศที่ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ทั้งในส่วนบรรยากาศของเวทีการแลกเปลี่ยน พูดคุย และสถานที่

◆ กระบวนการ ขั้นตอนเวที

ใช้กระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในประเด็นเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยมีการ...

➔ พูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงอยู่ ในมุมมอง ความคิด ความรู้สึกของแต่ละคน

➔ มีการอภิปรายเพิ่มเติม เสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

๗.๒ ผลกระทบในเชิงพัฒนา

๗.๒.๑) ผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนา ได้แก่

๑. กลุ่มเด็กเยาวชนและชุมชนเกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของตนเองมากขึ้น

๒. กลุ่มเด็กเยาวชนและชุมชนเริ่มให้ความสนใจในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมภายนอก ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของตนเองมากขึ้น

๗.๒.๒) ผลกระทบต่อจิตสำนึกของชุมชน

๑. ชุมชนเกิดจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนมากขึ้น

๒. ชุมชนเกิดจิตสำนึก ตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและทรัพยากรในชุมชน

๗.๒.๓) ผลกระทบต่อปฏิบัติการทางสังคม

มีการตระหนักเห็นความสำคัญในการจัดกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนมากขึ้น เช่น กลุ่มผู้ปกครองในชุมชนที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสในการเรียนรู้ทั้งในและนอกชุมชน หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ อาทิ ครูในโรงเรียนได้มีการพูดคุยหารือ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก ร่วมกับผู้ปกครอง เป็นต้น

๗.๓ สรุปผลการวิจัย

๗.๓.๑) สรุปผล ปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกากะญอ ได้แก่

◆ ปัจจัยเอื้อ ได้แก่

๑. มีหน่วยงานและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นทางการจริงจัง และมีความต่อเนื่อง

๒. ความตื่นตัวและไหวพริบปฏิภาณในการเรียนรู้ ของตัวเด็กและเยาวชนเอง อาทิ กรณีที่เด็กต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่าน และเขียนภาษาไทย เด็กจะกระตือรือร้นเข้ามาพูดคุย ซักถาม และฝึกอ่าน ฝึกเขียนด้วยตนเองเมื่อมีเวลว่าง โดยไม่ได้รอเฉพาะในช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม

๓. การส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้ปกครอง ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กได้มีการเรียนรู้โดยอิสระ

๔.การมีพื้นฐานประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านดีและอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้เรื่องราวต่างๆได้ค่อนข้างเร็ว

◆ ปัจจัยขัดขวาง ได้แก่

- ๑.ขาดหน่วยงานและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- ๒.การดำเนินกิจกรรมที่ไม่จริงจัง และขาดความต่อเนื่อง
- ๓.กลุ่มเด็กเยาวชน ชุมชนและบุคลากรผู้เข้าไปดำเนินกิจกรรมมิได้มีการเรียนรู้ทำความเข้าใจพื้นฐานพฤติกรรม ความคิด หรือประสบการณ์ของตนเองร่วมกัน

◆ **เงื่อนไข** เงื่อนไขในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ที่สำคัญได้แก่ ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน จะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พฤติกรรม และทัศนคติพื้นฐาน รวมทั้งบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนพอสมควร และบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะต้องมีความที่สร้างเชื่อมั่น และไว้วางใจแก่เด็กๆและชุมชนได้ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีความเท่าเทียมเช่นเดียวกับกลุ่มเด็กอื่นๆทั่วไป และอาจต้องมีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้ระยะเวลาไม่มากนัก โดยมีประเด็น เนื้อหาที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งเด็กสามารถนำเรื่องราว หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้ในช่วงระยะเวลาที่ค่อนข้างจำกัดนั้น ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในวิถีชีวิตประจำวันของตนเองได้

◆ **ข้อจำกัด** ข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ที่สำคัญได้แก่ ยังขาดหน่วยงานหรือบุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๗.๓.๒) **สรุปรูปแบบ แนวทาง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน**
ปกากะญอ ได้แก่

๑.การจัดกิจกรรม ที่มีความหลากหลาย เช่น การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งลักษณะกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ การเรียนรู้ในสถานที่และนอกสถานที่ การฝึกให้เด็กได้มีการทดลองปฏิบัติ

๒.การเรียนรู้ทำความเข้าใจพื้นฐานประสบการณ์ พฤติกรรม ความคิด และการสร้างความคุ้นเคย ซึ่งอาจจะโดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

๓. การสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา และสร้างความไว้วางใจ โดยการแสดงความจริงใจ การดูแลเอาใจใส่ ให้ความสนใจ เห็นความสำคัญของเด็ก การรักษาสัญญาหรือข้อตกลงที่ให้กับเด็ก

๔. การสร้างความเชื่อมั่น และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองให้กับเด็ก โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆตามความสามารถของตัวเอง แสดงความชมเชยเมื่อเด็กทำสำเร็จ และให้กำลังใจในการแก้ไขปรับปรุงเมื่อยังมีข้อบกพร่อง และเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกโดยอิสระ ทั้งทางด้านพฤติกรรมและความคิด แต่มีการชี้แจงเหตุผลที่เหมาะสมที่ควร ให้เด็กได้เข้าใจประกอบด้วย

๕. การให้เกียรติและเชื่อมั่นในความสามารถของเด็ก โดยแสดงความไว้วางใจ และให้การยอมรับความเป็นตัวตนของเด็ก มิใช่ยอมรับเพราะเด็กเก่ง หรือเด็กหน้าตาน่ารัก หรือเพราะเด็กเป็นบุตรหลานของผู้นำ ผู้นำนาจ ผู้มีฐานะดี ฯลฯ

๗.๔ การวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการศึกษาเพื่อ (๑) เพื่อร่วมกันค้นหาภูมิปัญญาดั้งเดิม และกระบวนการที่มีส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพแก่ชุมชนปกาเกอะญอให้สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน (๒) เพื่อร่วมกันทบทวน สถานการณ์การพัฒนาเปลี่ยนแปลงต่างๆในปัจจุบัน ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนปกาเกอะญอ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่กลุ่มเด็กและเยาวชน (๓) เพื่อเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ แก่กลุ่มเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ ให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีความมุ่งหวังที่ต้องการศึกษาค้นหา รูปแบบ วิธีการ หรือกระบวนการที่เหมาะสม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล ซึ่งมีความแตกต่างกับกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มอื่นค่อนข้างมาก โดยในการจัดกระบวนการศึกษาวิจัย ได้เน้นการใช้รูปแบบกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างกลุ่มเด็กเยาวชน ชุมชน กับทีมวิจัย ซึ่งแบ่งการดำเนินการออกเป็น ๒ ช่วง คือ

ในช่วงแรก เป็นช่วงของการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอ โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ใช้การสัมภาษณ์ ทั้งเป็นรายบุคคลและกลุ่มบุคคล การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การจัดเวทีแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็น และการสรุปบทเรียนกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่เคยมีการดำเนินการมาก่อน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญได้แก่ ข้อมูลทางด้านองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนปกาเกอะญอ รวมถึงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อของชุมชน ข้อมูลบริบทชุมชน และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนปกาเกอะญอ โดยเฉพาะที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเด็กและเยาวชน

ช่วงที่สอง เป็นช่วงของการทดลองปฏิบัติ เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปากกาะญอ ซึ่งมีการดำเนินการดังนี้ คือ

๑.กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชนเผ่า และวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ดิงามแบบไทย

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเกิดความมั่นใจ และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของตนเอง ไม่หลงไหลไปตามกระแสวัฒนธรรมของต่างชาติตะวันตกที่ไม่เหมาะสม

๒.เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตในชุมชนชนบท และวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนเมือง

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ได้เกิดการเรียนรู้และเท่าทัน ต่อกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคม และสามารถที่จะเปิดรับ หรือปฏิเสธกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคม ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชุมชนของตนเอง

๓.เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เสริมทักษะการดำรงชีวิตที่เหมาะสมในสังคม

สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ ชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่า อ่าผาแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมภายนอกได้อย่างเหมาะสม

๔.เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน เนื่องจากกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสออกมาพบเห็น และสัมผัสกับสังคมภายนอกมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ได้พบเห็นการเปลี่ยนแปลง ความแตกต่าง ที่ควรนำสิ่งที่ดีๆกลับไปพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน

๕.เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชน (กรณีผลกระทบจาก พ.ร.บ.ป่าชุมชน)

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชน (กรณีผลกระทบจาก พ.ร.บ.ป่าชุมชน) ซึ่งจะมีส่วนทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชน สามารถเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

๖.เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกรณีกลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านแม่เงา และบ้านท่าเรือ

เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อให้สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับวิถีชีวิตของตนเองได้

ซึ่งผลจากการทดลองปฏิบัติจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชนปกากะญอ โดยได้นำเอาประเด็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของกลุ่มเด็กและเยาวชนมาเป็นเนื้อหาในการเรียนรู้ร่วมกัน อาทิ ประเด็นทางด้านวัฒนธรรม ประเด็นวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนชนบทและชุมชนเมือง ประเด็นทางด้านการพัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งทำให้กลุ่มเด็กเยาวชน รวมถึงชุมชน ได้เกิดความตื่นตัวในการเรียนรู้และเกิดความตระหนัก เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีที่ดั้งเดิมของตนเอง อาทิ จากที่เด็กหลายคนเคยรู้สึกอาย เมื่อสวมเสื้อผ้าชุดชนเผ่าของตนเอง ออกมาสู่สังคมภายนอก แต่หลังจากมีการเปิดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง กลุ่มเด็กเยาวชนหลายคนก็เริ่มสวมเสื้อผ้าชุดชนเผ่าของตนเองออกสู่สังคมภายนอกด้วยความมั่นใจและรู้สึกภาคภูมิใจ ผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชนก็พยายามที่จะอบรม ถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีที่ดั้งเดิมให้ลูกหลานได้ถือปฏิบัติสืบทอดต่อไป และในประเด็นการเรียนรู้ประเด็นอื่นๆก็เช่นกัน พบว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในวิถีชีวิตประจำวันของตนเองได้พอสมควร แต่ในการจัดการเรียนรู้ จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้โดยอิสระ และในบางครั้งก็ต้องให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง แต่ก็ต้องมีการอธิบาย ให้คำแนะนำปรึกษาควบคู่ไปด้วย

ซึ่งแม้กลุ่มเด็กและเยาวชนปกากะญอ จะเป็นกลุ่มเด็กเยาวชนที่ถือว่ายังมีข้อจำกัดในอีกหลายๆ เรื่อง ที่มีผลกระทบทางด้านการพัฒนาการเรียนรู้อยู่พอสมควร แต่กลุ่มเด็กเหล่านั้นก็สามารถเรียนรู้เรื่องราว และสถานการณ์ต่างๆในสังคมอย่างเท่าทันได้

๗.๔ ปัญหาที่เป็นอุปสรรค

๑. ขาดบุคลากรในการจัดกิจกรรมที่มีส่วนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็ก
๒. กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กขาดความต่อเนื่อง
๓. ความแตกต่างทางด้าน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและภาษาที่ใช้ในการสื่อสารพื้นฐาน ประสบการณ์ ซึ่งหากมิได้มีการเรียนรู้ทำความเข้าใจพอสมควร ก็จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนปกากะญอเป็นอย่างมาก

๗.๖ ข้อเสนอแนะ

สิ่งที่ได้จากการดำเนินงานวิจัยก็คือ การดำเนินการวิจัยในลักษณะดังกล่าว เป็นรูปแบบกระบวนการดำเนินงานที่มุ่งให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดของคน ซึ่งการใช้วิธีการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นครั้งคราวนั้น จะทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย แต่หากเป็นกระบวนการหรือเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ และมีการปรับกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นกระบวนการที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของเด็กและชุมชน จะทำให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าและมีความยั่งยืนกว่า ซึ่งผู้จัดกระบวนการก็ต้องมีการเรียนรู้ทำความเข้าใจพื้นฐานพฤติกรรม ความคิด และประสบการณ์ ของเด็กแต่ละคนพอสมควร รวมทั้งต้องมีการทุ่มเท และอดทนต่อการรอคอยการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก โดยจะต้องมีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่วิจัย
๑. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชนเผ่า และวัฒนธรรม ประเพณี ที่ตั้งแบบไทย	เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชน เกิดความมั่นใจ และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของตนเอง ไม่หลงใหลไปตามกระแสวัฒนธรรม ตะวันตกที่ไม่เหมาะสม	โดยใช้วิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็น และมีการอภิปรายเพิ่มเติม ในประเด็น... ■ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ในความเข้าใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชนเผ่า ในมุมมองของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่ตั้งแบบไทย ในมุมมองของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่ตั้งแบบไทย ที่ควรเรียนรู้ อันได้แก่ วัฒนธรรมการ	๑. กลุ่มเด็กและเยาวชน ๒. กลุ่มผู้ปกครอง ๓. กลุ่มผู้อาวุโส	■ นักวิจัย - ติดต่อประสานงานการจัดกิจกรรม - เตรียมกระบวนการเวที - เตรียมข้อมูลเพิ่มเติม - จัดกระบวนการเวที นำให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยน โดยใช้การตั้งคำถามนำ ให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยน ■ ทีมวิจัย / กลุ่มเด็กเยาวชน - เตรียมการในพื้นที่ เช่น อาหาร สถานที่ กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม - ร่วมจัดกระบวนการเวที โดย การช่วยแปลภาษาในการสื่อ

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่วิจัย
		แต่งกาย กิริยามารยาทที่งดงาม ประเพณีที่สำคัญของไทย และ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย แบบไทยๆ ■ การอนุรักษ์ สืบทอด วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่งดงาม ให้คงอยู่ต่อไป		สารทำความเข้าใจ กับผู้เข้าร่วมเวที ที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ - ช่วยจับบันทึกข้อมูล ซึ่งผู้เข้าร่วมเวที ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ■ ชุมชน - เข้าร่วมกิจกรรม พูดคุยแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น ■ ช่วยให้ข้อมูล และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่วิจัย
๒. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตในชุมชนชนบทและวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนเมือง	เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้และเท่าทันต่อกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคม และสามารถที่จะเปิดรับหรือปฏิเสธกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชุมชนของตนเอง	โดยใช้วิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็น และมีการอภิปรายเพิ่มเติม ในประเด็น... ■ ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนเมือง ในมุมมองของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนชนบท ในมุมมองของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ พูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนเมือง กับผู้ที่มีประสบการณ์ เคยเข้าไปใช้ชีวิตในชุมชนเมือง ■ พูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการเลือกกับ / ปฏิเสธ และการปรับ	กลุ่มเด็กและเยาวชน	■ นักวิจัย - ติดต่อประสานงานการจัดกิจกรรม - เตรียมกระบวนการเวที - เตรียมข้อมูลเพิ่มเติม - จัดกระบวนการเวที นำให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยน โดยใช้การตั้งคำถามนำ ให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยน ■ ทมวิจัย / กลุ่มเด็กเยาวชน - เตรียมการในพื้นที่ เช่น อาหาร สถานที่ กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม - ร่วมจัดการกระบวนการเวที โดยการช่วยแปลภาษาในการสื่อสาร

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่มิวิจัย
		ประยุกต์ชีวิต และการแสวงหาพัฒนาเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชุมชนของตนเอง		สร้างความเข้าใจ กับผู้เข้าร่วมเวที ที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ - ช่วยจดบันทึกข้อมูล ซึ่งผู้เข้าร่วมเวที ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ■ ชุมชน - เข้าร่วมกิจกรรม พูดคุย แลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น - ช่วยให้อ่าน และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่มิวิจัย
๓. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เสริมทักษะการดำรงชีวิตที่เหมาะสมในสังคม	เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมภายนอกได้อย่างเหมาะสม	มีการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกสถานที่กับกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่ชุมชนการเรียนรู้สุขสมเด็ดยาอำเภอมะแม่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเป็นประจำ... ■ พุดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนของกลุ่มเด็กและเยาวชน ■ ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเด็กและเยาวชน และได้มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์หลังการไปเรียนรู้นอกสถานที่ กับกลุ่มเด็กและ	กลุ่มเด็กและเยาวชน	■ นักวิจัย - ติดตามประสานงานการไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกสถานที่ - เตรียมในเรื่องของการจัดการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกสถานที่ - เตรียมชี้แจง ทำความเข้าใจเบื้องต้นกับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะไปร่วมเรียนรู้ ■ ทีมวิจัย / กลุ่มเด็กเยาวชน - เตรียมการประสานงาน ชี้แจงทำความเข้าใจในพื้นที่ - ช่วยจัดบันทึกข้อมูล ซึ่งผู้เข้าร่วมเวที ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยน

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่มิวิจัย
		เยาวชนที่มีได้ไปรวมกิจกรรมนอกสถานที่		เปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ■ ชุมชน - เข้าร่วมกิจกรรม พูดคุย แลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น - ช่วยเหลือข้อมูล และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่วิจัย
๔. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม	เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการเน้นให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน	โดยใช้วิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็น และมีการอภิปรายเพิ่มเติม ในประเด็น... ■ พูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในความคิด ความเข้าใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน ในมุมมองของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ อภิปรายเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวนโยบายการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ■ พูดคุยแลกเปลี่ยน ระดมความ	๑. กลุ่มเด็กและเยาวชน ๒. กลุ่มผู้ปกครอง	■ นักวิจัย - ติดตามประสานงานการจัดกิจกรรม - เตรียมกระบวนการเวที - เตรียมข้อมูลเพิ่มเติม - จัดกระบวนการเวที นำให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยน โดยใช้การตั้งคำถามให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยน ■ ทีมวิจัย / กลุ่มเด็กเยาวชน - เตรียมการในพื้นที่ เช่น อาหาร สถานที่ กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม - ร่วมจัดกระบวนการเวที โดยการช่วยแปลภาษาในการสื่อ

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่มีย
		คิดเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการเน้นให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชน มีการฝึกปฏิบัติสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และแนวทางการแก้ไข		สร้างความเข้าใจ กับผู้เข้าร่วมเวที ที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ - ช่วยจดบันทึกข้อมูล ซึ่งผู้เข้าร่วมเวที ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ชุมชน - เข้าร่วมกิจกรรม พูดคุยแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น - ช่วยให้ข้อมูล และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาททีมวิจัย
๕. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน	เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน	โดยใช้วิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็น และมีการอภิปรายเพิ่มเติม ในประเด็น... ■ ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ในความคิดของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ ทบทวนเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ของชุมชน ■ ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ ปัญหา ด้านทรัพยากรธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อม ในมุมมองของผู้	๑. กลุ่มเด็กและเยาวชน ๒. กลุ่มผู้ปกครอง ๓. ผู้อาวุโส	■ นักวิจัย - ติดตามประสานงานการจัดกิจกรรม - เตรียมกระบวนการเวที - เตรียมข้อมูลเพิ่มเติม - จัดกระบวนการเวที นำให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยน โดยใช้การตั้งคำถามนำ ให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยน ■ ทีมวิจัย / กลุ่มเด็กเยาวชน - เตรียมการในพื้นที่ เช่น อาหาร สถานที่ กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม - ร่วมจัดกระบวนการเวที โดยการช่วยแปลภาษาในการสื่อ

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่วิจัย
		เข้าร่วมกิจกรรม ■ อภิปราย แลกเปลี่ยนเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์ พ.ร.บ.ป่าชุมชน ■ ฝึกปฏิบัติเขียนแผนพื้นที่พื้นที่บริเวณชุมชนแบบต่างๆ		สร้างความเข้าใจ กับผู้เข้าร่วมเวที ที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ - ช่วยจดบันทึกข้อมูล ซึ่งผู้เข้าร่วมเวที ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ■ ชุมชน - เข้าร่วมกิจกรรม พูดคุยแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น - ช่วยให้อุปกรณ์ และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่มิวิจัย
๖. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อให้สามารถนำความรู้ ความเข้าใจไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับวิถีชีวิตของตนเองได้	โดยให้วิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็น และมีการอภิปรายเพิ่มเติม ในประเด็น... ■ พูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในความเข้าใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิของเด็ก ในมุมมองของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ■ อภิปรายเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคล และเชื่อมโยงกับหลักสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	๑. กลุ่มเด็กและเยาวชน ๒. กลุ่มผู้ปกครอง	■ นักวิจัย - ติดตามประสานงานการจัดกิจกรรม - เตรียมกระบวนการเวที - เตรียมข้อมูลเพิ่มเติม - จัดกระบวนการเวที ให้เกิดการเรียนรู้ - เตรียมการแลกเปลี่ยน โดยใช้การพูดคุยแลกเปลี่ยน โดยใช้การตั้งคำถาม นำให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ■ ทีมวิจัย / กลุ่มเด็กเยาวชน - เตรียมการในพื้นที่ เช่น อาหาร สถานที่ กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม - ร่วมจัดกระบวนการเวที โดยการช่วยแปลภาษาในการสื่อ

แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	บทบาทที่วิจัย
				สารทำความเข้าใจ กับผู้เข้าร่วมเวที ที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ - ช่วยจัดบันทึกข้อมูล ซึ่งผู้เข้าร่วมเวที ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ■ ชุมชน - เข้าร่วมกิจกรรม พูดคุยแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น - ช่วยให้ข้อมูล และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ นางสาววิไลวรรณ ศรีท้าวธรรม
- เกิด ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๙
- สถานภาพ โสด
- การศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
- ประสบการณ์ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๐ ถึงปัจจุบัน
- 🔔 สอนภาษาไทยให้กับเด็กและเยาวชนปกาเกอะญอในหมู่บ้านที่ไม่มีโรงเรียน
 - 🔔 ร่วมพัฒนาชุมชนกับชาวบ้านปกาเกอะญอ
 - 🔔 ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องความคิด จิตสำนึก ทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตปัจจุบัน
 - 🔔 ให้คำแนะนำปรึกษาในบางเรื่องที่ชาวบ้านไม่รู้ ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน
 - 🔔 ช่วยในเรื่องการติดต่อประสานงานระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานต่างๆ

สถานที่ติดต่อ

นางสาววิไลวรรณ ศรีท้าวธรรม
 เลขที่ ๔๒๑ หมู่ ๑ ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน ๕๘๑๑๐
 โทร. ๐๙ - ๕๕๗๔๕๒๐